

**Naisiin kohdistuvasta väkivallasta selviytymisen
kulttuuriset mallit**

”Kun katson peiliin, yritän nähdä siellä selviytyjän.”

Pro gradu -tutkielma

Oulun Yliopisto

Kulttuuriantropologia

kevät 2019

Tanja Portimo

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	3
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	7
1.3 Tutkimusprosessi ja eettiset kysymykset	8
2 Naisiin kohdistuvan väkivallan antropologinen tutkimus	11
2.1 Naisiin kohdistuva väkivalta tutkimuskohteena	11
2.2 Narratiivinen näkökulma ja kulttuuriset mallit	18
3 Aineisto ja sen analysointi	25
3.1 Tarina-aineisto ja sen kokoaminen	25
3.2 Narratiivien analyysi	27
4 Tarinoita väkivallasta	30
4.1 Väkivallan monet muodot	30
4.2 Pelko ja häpeä vallan välineenä	37
4.3 Esimerkkikertomus	42
5 Naisiin kohdistuvasta väkivallasta selviytymisen kulttuuriset mallit	45
5.1 Pärjäävän naisen malli	45
5.2 Suojelevan äitiyden malli	49
5.3 Kodin hengettären malli	53
6 Tutkimustulokset ja pohdinta	58
Lähteet	62
Liitteet	69

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Naisiin kohdistuva väkivalta kaikissa muodoissaan on herättänyt lähivuosina paljon keskustelua sekä on ollut esillä mediassa. Yksi viime vuoden näyttävimmistä kampanjoista naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan Suomessa oli ”Se kolmas” -hyväntekeväisyyskampanja. Viime vuonna 2018 Linnan juhlien itsenäisyyspäivän vastaanotolla nähtiin Naisten Linjan sekä taiteilija Anne-Mari Pahkalan yhteistyössä suunnittelemaat puvut, jotka on tehty Naisten Linjan ”Se kolmas” -kampanjan tarinoiden inspiroimana. Kampanjan tarkoituksena oli lisätä tietoisuutta naisiin kohdistuvasta väkivallasta tuomalla naisten kokemukset ja tarinat suuren yleisön eteen Suomen itsenäisyyspäivänä.

Väkivallasta puhuminen on noussut esille myös sosiaalisessa mediassa. Erilaiset naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja häirintää näkyväksi tekevät ilmiöt, kuten #Lääppijä vuonna 2015 sekä lokakuussa 2017 maailmanlaajuisesti levinnyt seksuaalista ahdistelua vastustava ”Me Too”- kampanja ovat tuoneet naisten kokemuksia väkivallasta yhä enemmän esille. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisena naiset kertovat tarinansa väkivallan tilanteesta ja siitä selviytymisestä sekä analysoida kertomuksista kulttuurisia malleja väkivallasta selviytymisestä. Naisiin kohdistuvan väkivallan tutkiminen on tärkeää ja erityisesti on tärkeää selvittää, mitkä seikat vaikuttavat väkivallan tilanteen syntymiseen?

Väkivallan tutkimuksessa keskeiseksi käsitteeksi nousee vallan käsite ja valtaan liittyviä teemoja on tutkittu kulttuuriantropologiassa paljon. Valtasuhteet liittyvät väkivallan tilanteeseen, sillä väkivaltaa käyttäessä on kysymys vallankäytöstä toista ihmistä kohtaan. Väkivalta on kuulunut ihmisten elämään jo ihmiskunnan varhaisista ajoista saakka, joten väkivallan aiheesta löytyy paljon tutkimusta. Tutkimukseni nojautuu Satu Lidmanin (2015)

tutkimukseen ”Väkivaltakulttuurin perintö”. Lidman on tutkimuksessaan keskittynyt naisiin kohdistuvan sukupuolittuneen väkivallan käsittelemiseen historian kautta. Hän on aikaisemmissa tutkimuksissaan perehtynyt väkivaltaan, rikollisuuteen ja häpeään sukupuolentutkimuksen näkökulmasta. Erityisesti kiinnostus on kohdistunut siihen, minkälaisia yhteyksiä historiallisilla ilmiöillä on nykyisen yhteiskunnan ongelmien kanssa. Tutkimuksessa pohditaan naisten ja miesten välisiä valtaeroja ja sitä, kuinka nämä erot vaikuttavat myös nykyäänkin tietynlaisina piilevinä rakenteina ja asenteina. (Lidman 2015: 68-71.) Hyödynnän omassa tutkimuksessani Lidmanin näkökulmaa väkivallan tilanteen takana olevista piilevistä rakenteista, joita ylläpitämällä myös ylläpidetään väkivallan kulttuuria.

Tutkimukseni on tehty Oulun yliopiston humanistiseen tiedekuntaan kulttuuriantropologian oppiaineeseen. Tutkimukseni sijoittuu kulttuuriantropologialle keskeisesti jaettuun sosiaaliseen maailmaan, tarinoihin, joilla rakennetaan ympärillämme olevaa todellisuutta. Väkivallan tutkimuksen kannalta on hyödyllistä käyttää poikkitieteellistä lähestymistapaa ja yhdistellä eri tieteenalojen käsitteitä sekä teorioita. Tutkimuksessa yhdistän kulttuuriantropologiaan sekä sukupuolentutkimukseen liittyviä teorioita, metodeja ja käsitteitä. Näin väkivallan ilmiön laaja kenttä näyttäytyy selvemmin ja siitä saadaan yksityiskohtaisempaa materiaalia, joka voidaan analysoida laajemmiksi kokonaisuuksiksi.

Suomessa tehty tutkimus väkivallasta näyttäytyy pitkälti selvitysluontoisena, kuten esimerkiksi uhritutkimuksissa. (Parkkila 2013: 7-8.) Suvi Ronkaisen mukaan väkivallan tutkimusta tulisi Suomessa suunnata enemmän empiiriseen sekä teoreettiseen tieteelliseen perustutkimukseen. Väkivallan, sukupuolen ja sukupuolijärjestelmän ja niiden välisten yhteyksien käsittävä tutkimus on jäänyt puutteelliseksi. Yksittäisiä opinnäytetöiden laajuisia tutkimusavauksia aiheesta löytyy, mutta tutkimuksen kentästä puuttuu sukupuolittuneen väkivallan käsitteellinen haltuunotto. Keskittymällä laajempaan tutkimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan kentällä saataisiin väkivallan tutkimuksesta yhtenäinen selvitys ja

esimerkiksi väkivallan kokemusten seurauksia voitaisiin tutkia pidemmällä ajanjaksolla. (Ronkainen 1998: 20.)

Väkivallan tutkimusta on esiintynyt antropologian kentällä jo pitkään ja tutkimusta muualta kuin kotimaasta on paljon. Suomalaiset tutkimukset naisiin kohdistuvasta väkivallasta usein keskittyvät naisten tarinoihin ja heidän kokemuksiinsa perheväkivallasta. (Lahti 2001: 10.) Antropologiassa on tutkittu väkivaltaa kansojen ja kansallisten identiteettien rakentumisen, eriarvoisuuden, väkivaltaa kohdanneiden ja sen tekijöiden identiteetin muodostumisen kannalta. On keskitytty myös ruumiin, subjektiivisuuden ja väkivallan välisiin suhteisiin. Myös väkivallan etnografioissa on keskitytty kuvaamaan laajasti poliittista väkivaltaa. (Lahti 2001: 12-13.) Tutkimusta löytyy ympäri maailmaa; Brasiliasta, Argentiinasta, Burmasta ja esimerkiksi Haitilta, missä on tutkittu poliittista väkivaltaa, väkivallan arkipäiväistymistä ja niiden aiheuttamia traumoja (esim. Robb Larkins 2015; Skidmore 2012; James 2010; Robben 2005.)

Vaikuttaisi siis siltä, että väkivallan tutkimus olisi yhä enemmän suuntaamassa huomiotaan yksittäisten väkivallan tapausten tarkkaan kuvaamiseen ja sitä kautta kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen. Naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimuksen keskiöön on noussut naisten omat kokemukset sekä aiheen käsittely narratiivisesta näkökulmasta. Väkivallan kokemuksesta kertominen suullisesti voi olla erittäin vaikeaa, mutta tapahtuneen kirjoittaminen tarinaksi voi helpottaa tilanteen käsittelyä. Narratiivista näkökulmaa naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimuksessa on käyttänyt myös kulttuuriantropologi Minna Lahti. Lahti on väitöskirjassaan perheväkivallasta pyrkinyt selvittämään, kuinka sukupuolittuneen väkivallan narratiiveista voidaan tulkita sukupuolten välisiä valtasuhteita. Hän on selvittänyt, kuinka sukupuolittunut väkivalta linkittyy yhteiskunnassa tapahtuvaan vallankäyttöön. (Lahti 2001: 10.) Väkivallan tutkimus etenee siis yksittäisistä kokemuksista yhteiskunnassa tapahtuviin asioihin, yksityisestä yleiseen. Oikeanlaisia metodeja käyttämällä ja tutkimalla naisten kokemuksia väkivallan tilanteista, voidaan tutkia myös yhteiskunnassa tapahtuvaa vallankäyttöä.

Antropologian opiskelijan roolissa olen tutustunut moniin tutkimusalueisiin, mutta yksikään ei ole vienyt mukanaan, kuten väkivaltaan liittyvä tutkimus. Aihe on mielenkiintoinen ja sen lisäksi minulle henkilökohtainen. Olen itse kokenut fyysistä, henkistä sekä seksuaalista väkivaltaa ja ymmärrän tilanteesta mahdollisesti johtuvat seuraukset sekä vaikutukset. Näen kokemukseni aiheeseen liittyen hyödyllisenä ja toisaalta myös haasteena. Omista kokemuksistani on varmasti hyötyä väkivaltaa kokeneiden ymmärtämisessä, mutta aiheeseen objektiivisesti suhtautuminen voi olla haastavaa. Aion pitää mielessä tutkimusaiheen henkilökohtaisuuden ja oman positioni siihen nähden tutkimuksen edetessä ja tarvittaessa purkaa esiin nousevia tunteita, jotta ne eivät vaikuta tutkimuksen tuloksiin. Tahdon perehtyä tarkemmin väkivallan ilmiöön, jotta voisin tulevaisuudessa mahdollisuuksieni mukaan työskennellä väkivaltaa ehkäisten. Aihe on sensitiivinen ja tulenarka, mutta sitäkin tärkeämpi.

Kiinnostukseni väkivallan aiheeseen syveni entisestään tehdessäni kandidaatintutkielmaani Oulun tyttöjen talolla sen kävijöiden käsityksistä ja kokemuksista seksuaalisesta häirinnästä. Jo varhaisessa vaiheessa päätin, että myös pro gradu -tutkielmani käsittelee väkivallan aihepiiriä. Olen myös opiskellut sivuaineena sukupuolentutkimusta ja tuntui luontevalta rajata tutkimusaihe naisiin kohdistuneeseen väkivaltaan. Väkivaltatutkimus on tärkeää, sillä sen avulla saadaan tarkempaa tietoa väkivallan tilanteista sekä myös sitä mahdollisesti ylläpitävistä yhteiskunnallisista rakenteista. Tutkimukset ovat osoittaneet siihen suuntaan, että sukupuolittuneella väkivallalla on suuri rooli tasa-arvon toteutumisessa sekä siihen liittyvät oleellisesti yhteiskunnallisesti rakentuneet valtasuhteet, joita ei ole vielä väkivallan tutkimuksen parissa tunnustettu. (Husso ym. 2017.) On siis tärkeää kohdistaa tutkimusta myös henkilökohtaisiin kokemuksiin väkivallan tilanteesta. Näitä kokemuksia tutkimalla on mahdollista saada yksittäisiä ääniä kokoamalla kattavampaa kuvaa koko naisiin kohdistuvan väkivallan ilmiöstä yhteiskunnassamme.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää naisiin kohdistuvan väkivallan kertomusaineistosta naisiin kohdistuvasta väkivallasta selviytymisen kulttuurisia malleja. Tutkin naisten kokemuksia väkivallasta tarinoiden kautta sekä analysoin aineistosta väkivallasta selviytymiseen liittyviä teemoja, kulttuurisia malleja. Pohdin myös naisten tarinoiden suhdetta kulttuurissa normatiivista valtaa omaaviin mallitarinoin. Eli pohdin pyrkivätkö tarinat vahvistamaan esimerkiksi vahvan naisen kuvaa väkivallan tilanteessa ja sen jälkeen vai rikkomaan sitä. Tällaiset kulttuuriset mallitarinat voivat ylläpitää väkivaltakulttuuria, joten ne ovat tärkeitä tiedostaa. Löytyykö tarinoista väkivaltakulttuuria ylläpitäviä tyypillisiä piirteitä?

Tutkimukseni teorettismetodologinen viitekehys muodostuu kognitiivisesta antropologiasta sekä narratiivisesta tutkimuksesta. Tutkin väkivallan tilanteesta syntyneitä kokemuksia narratiivisen lähestymistavan avulla. Yhdistän tutkimuksessani antropologisesta, feministisestä sekä historiallisesta väkivallan tutkimuksesta valitsemiani käsitteitä narratiiviseen tutkimukseen ja sen analyysiin. Tutkimukseni teoreettisen viitekehysten muodostamisessa hyödynnän naisiin kohdistuvan sukupuolittuneen väkivallan sekä väkivaltakulttuurin käsitteitä. Keskeisiä käsitteitä ovat myös sukupuolittuneeseen väkivaltaan liittyvät patriarkaalisen ja heteronormatiivisen yhteiskunnan käsitteet, koska nämä vaikuttavat väkivallan kulttuuristen rakenteiden muodostumiseen.

Analysoin tutkimusaineistoon valikoiduista kokemukskertomuksista kulttuurisia malleja väkivallan tilanteesta selviytymisestä. Tavoitteenani on selvittää miten nämä yksityiset kokemukset heijastavat kulttuurisia käsityksiä eli minkälaista tarinaa näiden väkivallasta selviytymisen kulttuuristen mallien avulla tahdotaan väkivallasta selviytymisestä kertoa.

Tutkimuskysymykset

1. Minkälaisia väkivallan kokemuksia aineistosta löytyy?
2. Millaisia kulttuurisia malleja väkivallasta selviytymisestä aineistosta on tulkittavissa?
3. Onko aineistosta löydettävissä väkivaltakulttuuria ylläpitäviä piirteitä?

1.3 Tutkimusprosessi ja eettiset kysymykset

Väkivallan aihepiiri on tutkimuskohteena haasteellinen, sillä väkivallan kokemus on hyvin henkilökohtainen. Väkivallan kokemuksia harvoin jaetaan avoimesti, sillä niihin liittyy paljon monimutkaisia ja ristiriitaisiakin tunteita. Keräämäni aineiston vähäisyys puoltaa väkivallan tilanteen kokemuksen sanoittamisen vaikeutta: sain kerättyä kokoon vain neljä tarinaa. Sen sijaan suurempien tahojen esimerkiksi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ehkäisevien järjestöjen kyselyt innoittavat jakamaan omia kokemuksia. (esim. Naisten Linja 2015.) Ehkä väkivaltaa kokeneet kokevat, että näin heidän tarinoillaan on suurempi merkitys. Juuri väkivallan tilanteista vaikenemisen takia aiheutta on erityisen tärkeää tutkia; väkivallan tilanteista puhumalla saadaan rikottua tapaa, jolla väkivallasta vaietaan.

Naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimus on aihepiirinä minulle henkilökohtainen omien kokemuksieni myötä. Olen todistanut sivullisena sekä kokenut itse väkivaltaa ja tahdon omalla esimerkilläni rikkoa vaikenemiseen liittyvää kaavaa. Antropologiassa pidetään tärkeänä kokonaisvaltaista ymmärtämistä ja väkivallan aiheeseen perehtyneenä koen antropologian opinnoista olevan aiheen tutkimuksessa paljon hyötyä. Laaja ymmärrys väkivallan aihepiiriä kohtaan auttaa ymmärtämään väkivaltaa kohdanneiden naisten kokemuksia. Toisaalta tilanteessani on erittäin tärkeää pitää mielessä objektiivinen suhtautuminen tutkimusaineistoon. Henkilökohtainen ote ja refleksiivisyys auttavat tutkijaa ymmärtämään tutkimusvälinettään, itseään. Hän oppii paikantamaan itsensä kulttuurisesti tutkimuksen kentällä sekä osaa jalostaa havainnoista materiaalia tiedon tuottamiseksi. (Gould

2016: 33.) Tutkijan itserefleksio sekä ajatuskulkujen selkeä esiintuominen ovat erityisesti laadullisessa tutkimuksessa tärkeitä asioita, jotta tutkimuksen päätelmät saadaan esitettyä mahdollisimman yleistajuisesti ja selkeästi.

Tutkijan omat tulkinnat onkin otettava huomioon tarkoin tutkimuksessa ja tutkimusaineiston analysoinnissa sen subjektiivisuuden vuoksi. Eettisyys ja refleksiivisyys ovat tärkeää pitää mielessä koko tutkimuksen teon ajan. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014:9.) Erityisesti sensitiivisiä aiheita tutkiessa eettisyyttä tulee miettiä tarkoin. Paneutuessani väkivaltaan liittyviin teemoihin olen pyrkinyt pitämään tämän aktiivisesti mielessä. Eettisyydellä väkivaltatutkimukseen liittyen voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että haastateltavat tulee ottaa huomioon ihmisinä, ei ainoastaan tutkittavina. Haastateltavien anonymiteetti on heidän halutessaan myös säilytettävä ja tarpeen mukaan on tutkimuksessa käytettävä peitenimiä.

Subjektiivisuus on huomioitava tutkimuksen teossa myös, jos tutkittava aihe on tutkijalle itselleen henkilökohtainen. Tällöin tutkijan on tiedostettava omat mahdolliset ennakko-odotuksensa ja -oletuksensa tutkittavaa aihetta kohtaan ja pyrittävä pitämään omat tunteet erossa tutkimuksesta. Erityisesti tarinoita lukiessa on pidettävä mielessä, että tietty empaattisuus on arkojen aiheiden tutkimuksessa tarpeellista, jotta tarinassa tapahtunut tilanne ja kokemus välittyy mahdollisimman aitona. Empaattisuus ei saa kuitenkaan vaikuttaa tutkimusaineiston analysointiin, vaan siinä omat tunteet tulee pystyä erottamaan tarinoissa esiintyvistä tunteista, vaikka itsellä olisikin samankaltaisia kokemuksia. Etnografiassa yleensäkin tulee pyrkiä ensisijaisesti mahdollisimman objektiiviseen havainnointiin ja suhtautumiseen, mutta aiheen ollessa itselle läheinen, tulee siihen kiinnittää erityistä huomiota. Aiheeseen tulee väliajoin ottaa etäisyyttä, jotta se ei käy liian intensiiviseksi. Tämän olen yrittänyt pitää mielessä koko tutkimuksen etenemisen aikana.

Tutkimuksen alussa esittelin tutkimukseni lähtökohdat, tutkimusongelman sekä tutkimuskysymykset. Toisessa kappaleessa esittelen naisiin kohdistuvan väkivallan antropologista tutkimusta ja vallan käsitteen kietoutumista tutkimukseen. Vallan käsitteeseen

liittyy mahdolliset väkivaltakulttuurit, esimerkiksi sukupuolittunut väkivalta. Määrittelen siis tarkemmin sukupuolittuneen väkivallan käsitteen sekä siihen liittyvät heteronormatiivisuuden sekä patriarkalisuuden käsitteet. Väkivallan tarinoista analysoimani kulttuuriset mallit väkivallasta selviytymisestä mahdollisesti ylläpitävät tätä sukupuolittuneen väkivallan väkivaltakulttuuria ja nämä mallit tulee tiedostaa, jotta voidaan purkaa näitä haitallisia rakenteita. Tutkimukseni pohjautuu kognitiiviseen antropologiaan sekä kulttuuriin malleihin ja tutkin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa narratiivisesta näkökulmasta, joten perehdyn toisessa kappaleessa myös näihin tarkemmin.

Kolmannessa luvussa esittelen keräämäni tarina-aineiston, käyttämäni valmiin aineiston sekä kuvailen tarinoiden analysoinnin vaiheet. Neljännessä luvussa esittelen pääpiirteittäin aineistosta esiin nousseita väkivaltaan liittyviä aiheita, kuten minkälaisia väkivallan kokemuksia aineistosta löytyi. Avaan myös pelon ja häpeän tunteiden liittymistä väkivallan tilanteeseen, sillä ne esiintyivät elementteinä lähes jokaisessa aineiston tarinassa. Esittelen myös väkivallan tilanteen mallitarinan, jonka olen koonnut aineiston perusteella. Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset eli väkivallan narratiiveista analysoidut kulttuuriset mallit väkivallasta selviytymisestä. Lopuksi vastaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin, kuvaan yhteenvedon muodossa tutkimukseni tulokset ja pohdin, kuinka väkivaltaa kohdanneiden naisten kokemuksia voisi tutkia jatkossa.

2 Naisiin kohdistuvan väkivallan antropologinen tutkimus

2.1. Naisiin kohdistuva väkivalta tutkimuskohteena

Valtaa on tutkittu antropologian kentällä paljon ja sen tutkimus usein keskittyykin poliittisen antropologian pariin. Poliittisella antropologialla tarkoitetaan yhteiskunnallisten valtasuhteiden tutkimista antropologisesta näkökulmasta. Sen sijaan, että tutkittaisiin pelkkiä poliittisia vallan instituutioita, poliittisessa antropologiassa on pyritty näkemään valtasuhteet kiinteänä osana kokonaisvaltaisesti kaikenlaista sosiaalista kanssakäymistä. Poliitikassa on aina kysymys vallan käytöstä yksin tai yhdessä, jotta saavutettaisiin tietty tavoite. Poliitiikkaa ja valtaa onkin lähes mahdotonta tutkia erillään, sillä käsitteet kietoutuvat määrittelyissä hyvin pitkälti kiinni toisiinsa.

Vallan käsitettä on pyritty määrittelemään monilla eri tavoilla. Feministisessä tutkimuksessa valtaa on määritelty esimerkiksi jaettavissa olevana resurssina, josta kaikkien tulisi saada osansa. Toiseksi, valtaa voidaan käsitteellistää tutkimalla valtaa alistavia muotoja erilaisten käsitteiden, kuten patriarkaatin käsitteen avulla. Kolmanneksi, valta voidaan nähdä myös valtauttavana, mahdollistavana tekijänä. Tällöin vallan käsitettä pyritään muotoilemaan uudelleen ja nostamaan esille erilaisia vallan muotoja. (Kantola 2010: 79.)

Vallan käsitettä on usein esitetty ylhäältä alaspäin suuntautuvana kontrollina, esimerkiksi valtion pyrkimyksenä valvoa yhteiskuntaa. Perinteisesti valta nähdään pyrkimyksenä kontrolloida ihmisiä erilaisten vallan käytäntöjen avulla. Ranskalainen filosofi Michel Foucault näkee asian hienovaraisemmin. Hänen mielestään valta ulottuu kaikkiin yhteiskunnan ja kulttuurin verkostoihin sekä ihmisten välisiin suhteisiin. Valta on muuttuvaa ja kontekstistaan riippuvaista. Foucault'n teoretisoinnit vallasta ovat vaikuttaneet voimakkaasti tutkimukseen myös antropologien keskuudessa. Poliittisessa antropologiassa vallan tutkimus on alkanut yleistyä erityisesti 1980-1990-luvuilla, kun uusille

teoriasuuntauksille löytyi sijaa. Vallan tutkimus on saanut paljon vaikutteita feministisestä tutkimuksesta ja tätä voidaankin käyttää teorioineen ja käsitteineen rinnakkain myös poliittisen antropologian tutkimuksen kanssa. (Lewellen 2003: 111, 156.)

Feministisen antropologian tutkimuksen herätessä myös poliittisen antropologian tutkimukseen löytyi uutta suuntaa. Tutkimuksissa alettiin keskittyä naisten suhteelliseen valtaan, sukupuolten historialliseen kehitykseen ja muodostumiseen sekä sukupuolen kulttuurisiin rakenteisiin. Postmodernit vaikutukset ovat suunnanneet feminististä tutkimusta identiteetin tutkimukseen ja siihen, kuinka valta näyttäytyy piilevänä kaikissa kulttuurin muodoissa. (Lewellen 2003: 12; Lahti 2001: 14.) Foucault'n teorioiden avulla on pyritty tutkimaan kuinka sukupuolet ja sukupuolittuneet valtajärjestykset muodostuvat valtasuhteiden myötä. Foucault'n mukaan valtaa on kaikkialla, eikä sellaista toimintaa tai ihmisten välistä kanssakäymistä ole, joka olisi vallan ulkopuolella. (Kantola 2010: 79-84.)

Antropologisessa tutkimuksessa on nähtävissä kolme erilaista vaihetta liittyen feministiseen ja poliittiseen antropologiaan. Ensimmäinen vaihe alkoi 1960-luvulla, kun alettiin kiinnittää huomioita siihen, kuinka etnografiassa sekä teoriassa keskitytään pääpiirteittäin vain miesten näkökulmaan. Sukulaisuussuhteiden ja avioliiton kaltaiset asiat kyllä sisällyttivät naisetkin tutkimukseen, mutta enemmänkin passiivisina, kuin aktiivisina tekijöinä. Naisten näkökulma sekä tutkimuksissa, että feministisessä teoriassa puuttui, joten naisnäkökulmaa pyrittiin tuomaan yhä enemmän esille. Toisessa vaiheessa kiinnostus oli siirtynyt naisten näkökulman korostamisesta yleisesti sukupuoleen. Sukupuolen kulttuurinen ja sosiaalinen rakentuminen alkoi herättää keskustelua. Kolmannessa vaiheessa postmodernismin sekä globalisaation myötä tutkimus alkoi keskittyä yhä enemmän kulttuurisiin eroihin sekä yksilöiden kokonaisvaltaiseen subjektiiviseen ymmärtämiseen, sekä tiettyjen yksittäisten ryhmien tutkimiseen. Myös sukupuolen merkitykseen yhteiskunnassa on globalisaation myötä alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota. (Lewellen 2003: 131-132, 152.)

Vallan tutkimuksen eräänä tarkempaan tutkimuskohteena voidaan pitää väkivallan tutkimusta, sillä väkivalta on vallankäyttöä toista ihmistä kohtaan. Sanna Karkulehto ja Leena-Maija Rossi ovat käyttäneet sosiologi ja kulttuuriantropologi Pierre Bourdieun määritelmää väkivallasta. Väkivaltaa on fyysisen ja psyykkisen lisäksi myös symbolista. Tällainen symbolinen valta on luokittelevaa sekä erottelevaa. Symbolisen väkivallan hallinta ja alistaminen ulottuu risteämään sukupuolen lisäksi myös iän, alueen sekä etnisyyden luokittelujen kanssa. Tällaista sukupuoleen liittyvää väkivaltaa ovat esimerkiksi kulttuurissa näkyvät sukupuolinormit ja odotukset tietynlaisesta käyttäytymisestä. (Karkulehto ja Rossi 2017.) Symbolinen vallankäyttö on yleensä hienovaraista ja sitä on vaikea tunnistaa. Usein väkivallan tilanteessa pyritään vaikuttamaan toiseen ihmiseen niin, että tämä ei paljastaisi väkivallan tilannetta kenellekään ulkopuoliselle. Väkivallan kokijan siis odotetaan käyttäytyvän tietyllä tavalla. Tutkimuksessani aion selvittää, näyttäytyykö tällainen vallankäyttö naisten kirjoittamien kertomuksien kautta esimerkiksi toistuvina ilmauksina tietynlaisesta käyttäytymisestä väkivallan tilanteessa.

Tutkimuksessani keskityn naisiin kohdistuvan sukupuolittuneen väkivallan tutkimiseen. Sillä tarkoitetaan väkivaltaa, minkä muodot, käytännöt ja merkitykset eroavat sukupuolen mukaan. Sukupuolittunutta väkivaltaa voi olla monenlaista ja se heijastaa poliittisekonomisia rakenteita, jotka ylläpitävät sukupuolten epätasa-arvoa. (Lidman 2015: 19; Wies & Haldane 2011: 2.) Sukupuolittunut väkivalta käsitteenä antaa mahdollisuuden tutkia miesten sekä naisten erilaisia väkivaltaan liittyviä tunteita ja merkityskokemuksia erillään. Esimerkkinä voidaan pitää naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvää vallankäyttöä. Ymmärrän sukupuolittuneen väkivallan tutkimuksessani, kuten se on edellä määritelty. En siis jaa väkivaltaa karkeasti naisten tai miesten kokemaan väkivaltaan tai pyri yleistämään. Tutkimuskohteeni on tässä tutkimuksessa rajautunut naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Naisiin kohdistuvasta väkivallasta on useiden tutkimusten mukaan kasvanut huomattava terveydellinen ja sosiaalinen globaali ongelma. Kyseessä ei ole ainoastaan heikomman toimeentulon maat, vaan väkivallan ilmiö ulottuu myös korkean koulutuksen maihin eli niin

kutsuttuihin hyvinvointivaltioihin. (kts. Parkkila 2013; Husso ym. 2017.) Naisiin kohdistuvan väkivallan, erityisesti lähisuhdeväkivallan ilmenemistä on pyritty seuraamaan uhritutkimusten avulla. Suomessa naisuhritutkimuksia on tehty vuosina 1997 sekä 2005, jonka jälkeen niitä ei ole tehty. (Parkkila 2013: 7-8.) Väkivallan tilanteiden kuvaaminen uhritutkimusten avulla ei anna ilmiöstä kokonaisvaltaista kuvaa, vaan keskittyy väkivaltaan rikoksena uhrien näkökulmasta. Nykyään väkivallan ilmiön tutkimus on kuitenkin vaikuttanut suuntautuvan enemmän väkivallan ilmiön etnografisiin kuvauksiin ja sitä kautta yleisten johtopäätösten tekemiseen väkivallan ilmiön laajuudesta.

Väkivallan tutkimusta naisiin kohdistuneesta väkivallasta on pyritty lisäämään. Sukupuolittuneeseen väkivaltaan liittyen lähisuhdeväkivallan ilmiöön on suunnattu yhä enemmän laajaa tutkimusta, kuten esimerkiksi vuonna 2017 julkaistussa poikkitieteellisessä ”Interpersonal violence: Differences and connections” – teoksessa esitellään Euroopassa, Venäjällä, Afrikassa, Amerikassa ja Aasiassa tapahtuneen lähisuhdeväkivallan historiaa, näiden väkivallan muotojen eroja sekä yhteneväisyyksiä. Teoksen tarkoituksena on kuvata väkivallan ilmiötä mahdollisimman laajasti ja lisätä ymmärrystä lähisuhdeväkivaltaan liittyvistä kulttuurisista käsityksistä. (Husso ym. 2017.)

Myös antropologit ovat keskittyneet sukupuolittuneen väkivallan tutkimukseen yhä enemmän. ”Anthropology at the front lines of gender-based violence” -teoksessa esitellään laajasti, kuinka sukupuolittunutta väkivaltaa kohdanneita pyritään auttamaan ympäri maailmaa eri tavoin eri tahojen välityksellä. Teoksessa esitellään, kuinka esimerkiksi naisten turvakodeissa tai väkivallan vastaisissa järjestöissä kohdataan väkivaltaa. Eturintamassa työntekijöinä tai vapaaehtoisina työskentelevät ovat nähneet työssään monenlaisia ihmiskohtaloita ja he ovat teoksessa kuvanneet laajemmin avustustyössä tapahtuvaa väkivaltaa. (Wies & Haldane 2011: 2.) Turvakodit ovat myös Suomessa olleet väkivallan tutkimuksen tutkimuskohteena. Esimerkiksi Merja Laitinen (2011) on tutkinut naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Tutkimuksessaan hän on analysoinut narratiivisesti Ensi- ja turvakotien liiton Miina-projektiin osallistuneiden naisten kirjoittamia temaattisia kirjoituksia

sekä selvittänyt minkälaisia mielikuvia, käsityksiä ja kokemuksia naiseuteen liittyy väkivallan tilanteen prosessissa. (Laitinen 2011: 56-57.)

Lidman nostaa esille EU:n perusoikeusviraston (2014) tutkimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan laajuudesta ja erityispiirteistä. Tutkimuksessa oltiin haastateltu yli 42000 naista 28:ssa Euroopan unionin maassa. Raportin mukaan naisiin kohdistuva väkivalta on maailmanlaajuinen ilmiö, josta on saatava lisää tutkimustietoa. Väkivalta loukkaa naisten lakisääteisiä perusoikeuksia ja se on varsin yleistä: joka kolmas nainen on tutkimuksen mukaan kokenut fyysistä väkivaltaa täytettyään 15-vuotta ja joka toinen nainen on kohdannut seksuaalista häirintää. Vaikka ilmiö onkin yleinen, Lidmanin mukaan sitä käsitellään yhteiskunnissa eri tavoin kuin miehiin kohdistuvaa väkivaltaa. Tässä taustalla on miesten vallankäytön historiallinen oikeutus; naisiin kohdistuvan väkivallan muodot eivät olleet samalla tavalla rangaistavia kuin miesten. Näin naisiin kohdistuvan väkivallan ja siihen puuttumisen ongelmat näyttäytyvät pitkälti rakenteellisina. (Lidman 2015: 23.)

On tärkeää tutkia väkivaltaa antropologisesti, sillä naisiin kohdistuvan väkivallan ilmiötä pidetään yleisesti samankaltaisena ympäri maailmaa, vaikka todellisuudessa näin ei ole. Naisiin kohdistuva väkivalta ei ole samanlaista sellaisenaan, vaan eri kulttuureissa väkivallan muodot saavat omat erityispiirteensä. (Lahti 2001: 19.) Antropologit ovat jo pitkään tutkineet väkivaltaa. Varhaisessa vaiheessa väkivaltaa tutkittiin sodankäynnin, erilaisten konfliktien tai siirtymäriitteihin liittyvien rituaalien, kuten ympärileikkausten ja pakotetun arpeuttamisen kautta. Sukupuolittuneen väkivallan muotoja alettiin tiedostamaan kulttuuriseksi ilmiöksi 1970-luvun jälkeen. (kts. Wies & Haldane 2011: 4.)

Jennifer Wies ja Hillary Haldane esittelevät lyhyesti sukupuolittuneen väkivallan tutkimuksen historiaa antropologiassa. He nostavat esille David Levinsonin "Family Violence in Cross-Cultural perspective" (1989) sekä Dorothy Countsin toimittaman "Pacific Studies" (1990) -teokset, ensimmäisinä tärkeinä sukupuolittunutta väkivaltaa käsittelevinä teoksina antropologiassa. Tutkimukset pyrkivät kehittämään tieteellistä keskustelua aiheesta, sekä

muodostamaan käsitteitä koskien sukupuolittuneen väkivallan tutkimusta. Näiden teoksien julkaisun jälkeen naisiin kohdistunutta sukupuolittunutta väkivaltaa alettiin pitää omana tutkimusalueenaan antropologian tieteenalalla. (Wies & Haldane 2011: 5.) Sukupuolittunutta väkivaltaa on sittemmin tutkittu esimerkiksi lääketieteellisen, poliittisen sekä oikeustieteellisen antropologian näkökulmista usein etnografista tutkimusotetta hyödyntäen.

Tämän hetkinen sukupuolittuneen väkivallan antropologinen tutkimus keskittyy kahteen pääkohtaan. Ensimmäiseksi yksilön sekä valtarakenteiden välisiin suhteisiin. Väkivallan tutkimuksen keskiö on siirtynyt yksilöiden yksittäisten piirteiden tutkimuksesta eli esimerkiksi siitä kehen väkivallan tilanne yleensä kohdistuu, kokonaisvaltaisempaan ajattelutapaan, kuinka väkivallan kokemuksen subjektiivisuus voi näyttäytyä yksilön, muiden ihmisten sekä instituutioiden ja ideologioiden tasolla. Tämä näkökulma ei kiistä elettyä väkivallan kokemusta, pikemminkin se korostaa niitä tapoja, joilla yksilöt ja instituutiot yrittävät ymmärtää väkivallan tilanteesta syntyviä traumoja ja siihen liittyvää kulttuuria. Toiseksi, vaikka antropologit uskovat vahvasti siihen, että kulttuurit ovat erilaisia ja niitä pitäisi tutkia itsestään käsin, kukaan ei hyväksy tai anna anteeksi väkivaltaa. Väkivallan tekoja pidetään ihmisoikeusloukkauksina, joilla on vakavia terveysvaikutuksia kulttuurista huolimatta. (Wies & Haldane 2011: 7.)

Väkivallan määrittelemiseen liittyen Satu Lidman (2015) on ottanut käyttöön käsitteen väkivaltakulttuuri, jolla hän viittaa sellaisiin koko ihmiselämään vaikuttaviin rakenteisiin, jotka tuottavat ja ylläpitävät väkivallan mahdollisuutta tai auttavat piilottelemaan väkivaltaa. Tällä pyritään korostamaan, että monilla väkivaltailmiöillä on pitkälle historiaan ulottuvat juuret. Väkivaltakulttuureja on Lidmanin mukaan useita ja näistä esimerkkinä voidaan pitää esimerkiksi sukupuolittunutta väkivaltaa sekä kunniaväkivaltaa. Näitä väkivaltakulttuureja tulee aktiivisesti purkaa, jotta mahdollisuus väkivallattomaan elämään kasvaisi. (Lidman 2015: 11.)

Naisiin kohdistuva sukupuolittunut väkivalta on sidoksissa tiiviisti eurooppalaisen

yhteiskunnan ja kulttuurin historiaan. Historiassa miesten vallitseva asema, patriarkalisuus sekä oletus miehen ja naisen luonnollisesti muodostuneista rooleista, heteronormatiivisuus ovat vaikuttaneet väkivallan ilmiöiden syntyyn sekä niiden tutkimiseen. (Lidman 2015: 19.) Aiemmin historiassa naisten oikeudet eivät ole olleet samalla tasolla miesten oikeuksien kanssa. Tämän takia useat naisiin kohdistuneet väkivallan tapaukset ovat jääneet historiassa piiloon, sillä naisilla ei ole ollut ääntä kertoa tapauksista. Eri kulttuurien perinteet ja niistä muodostuneet ominaispiirteet ovat myös vaikuttaneet siihen, kuinka naisiin kohdistunut väkivalta on menneisyydessä pysynyt piilossa. Esimerkiksi suomalainen sisu ja vahvan, pärjäävän naisen myytti ovat saaneet naiset kieltäytymään uhrin osasta väkivaltaan liittyen. Myös perheen mieltäminen yksityiseksi on vaikuttanut siihen, ettei asioista mieluiten puhuttu ulkopuolisille. (Lidman 2015: 68-71.) Naisiin kohdistuva väkivalta pysyi siis piilossa.

Patriarkalisessa kulttuurissa korostuu heteronormatiivisuus, joka perustuu eriytyneisiin sukupuolirooleihin sekä niiden mukaisiin yhteisöllisiin odotuksiin. Heteronormatiivisuuden ylläpitäminen johtaa tyypillisesti naisten alistaiseen asemaan, syrjintään sekä neitsyys- ja siveysihanteiden korostumiseen. (Lidman 2015:209. & Oksanen 2012:75.) Naisten siis kuuluu käyttäytyä tietyllä tavalla ja jos näitä tapoja ei noudateta, siitä seuraa rangaistus. Tällainen patriarkalisuutta ja heteronormatiivisuutta korostava yhteiskuntarakente voi edesauttaa väkivaltakulttuurien muodostumista. Tällaisissa yhteiskunnissa sukupuolten välinen tasa-arvo ei perinteisesti toteudu ja tällöin ihmisillä ei ole yhtäläiset ihmisoikeudet tai tasaisesti valtaa tehdä päätöksiä. Näin eriarvoisuus korostuu entisestään ja konflikteja syntyy enemmän.

Tietyt yhteiskunnalliset rakenteet siis voivat altistaa naiset väkivallalle historiallisesta ja kulttuurisesta tilanteesta riippumatta. Näihin kuuluvat ainakin taloudellinen riippuvuus, oikeusjärjestyksen ja tukijärjestelmien puutteet sekä väkivaltaan liittyvät ja sitä ylläpitävät asenteet (Lidman 2015: 159-160.) Näitä yhteiskunnallisia rakenteita voidaan yrittää purkaa juuri kohdistamalla muutosta kyseisiin rakenteisiin. Naisiin kohdistuvan sukupuolittuneen

väkivallan historia on pitkä ja se heijastuu moniin vielä nykyäänkin vaikuttaviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin.

Väkivaltaa voi siis määritellä useilla eri tavoilla ja väkivallan tilanteen kokemus on subjektiivinen. Aineistoni tarinoissa ilmenevät tapahtumat heijastavat naisten kokemusta väkivallasta ja sen tilanteesta oli väkivalta määritelty kuinka tahansa. Väkivaltaa kohdannut on itse määritellyt mitä hän kokee väkivallaksi ja mitä ei. Toisessa tilanteessa kyseessä voi olla väkivaltainen teko, toisessa ei. Väkivaltaa voi olla esimerkiksi toisen koskettaminen luvatta. Joissain tilanteissa esimerkiksi kaveriporukassa takapuolelle läimäyttäminen voidaan kokea harmittomana vitsinä, mutta jos läimäyttäjä onkin oma vanhempi, opettaja tai naapurin setä, tilanne muuttuu muotoaan. (kts. Portimo 2015: 14.) Tämän tulkinnallisuuden takia väkivaltaa kokeneiden kokemuksia on tärkeää kuvata heidän omilla ehdoillaan.

2.2. Narratiivinen näkökulma ja kulttuuriset mallit

Kognitiivisen antropologian tutkimukselle keskeistä ovat ihmisten tuottamat kertomukset ja niiden kautta välittyvät merkitykset. Tutkimuksen keskiöön nousee siis ihmismielen ja kulttuurin suhde. Kertominen on narratiivisen näkökulman mukaan ihmiselle tapa olla olemassa, tuottaa merkityksiä sekä tehdä maailmaa ymmärrettäväksi. Siinä tutkitaan, miten ihmisten tiedosta muodostuu kulttuuria, yhteisesti jaettua tietoa sekä mitä ihmiset yhteisönsä jäseninä ajattelevat asioista, jotka muodostavat heidän maailmansa. (Quinn 2005:3; Heikkinen 2001:129.)

Kognitiivisen antropologian kehittyminen alkoi 1950 -luvulla. Tällöin Floyd Lounsbury ja Ward Goodenoughin vuonna 1956 julkaistut artikkelit sukulaisuusjärjestelmistä vaikuttivat voimakkaasti kognitiivisen antropologian syntyyn. Tutkijat esittivät ajatuksen kulttuurista tietona ja kehittivät metodin sukulaisuuskäsitteiden tunnistamiseen ja niiden rakenteiden analysointiin. Kognitiivinen antropologia kehittyi edelleen 1950-luvun lopulta 1970-luvun

alkuun ja alkoi keskittyä kulttuurisen tiedon yksityiskohtaiseen ja luetteloivaan tutkimiseen. Clifford Geertz nousi tätä yksinkertaistettua luettelointia vastaan esittämällä, että kulttuuri on julkisesti jaettua ja sen voi selittää symbolien välisiä suhteita tulkitsemalla. (Leinonen 2013: 39; D'Andrade 2000: 14-15.) Ihmisten tieto siis muodostuu suhteessa muihin ihmisiin ja heidän tietoonsa.

Riitta-Marja Leinonen on väitöskirjatutkimuksessaan käyttänyt Bradd Shoren määritelmää tiedosta. Tieto voidaan Shoren (1996) mukaan jakaa lajikohtaiseen, henkilökohtaiseen ja kulttuuriseen tietoon. Lajikohtainen tieto välittyy biologisesti ja se on lähellä vaiston käsitettä. Toisessa ääripäässä on henkilökohtainen tieto eli mentaaliset mallit, jotka ovat jokaisella ihmisellä erilaiset. Näiden mielen mallien avulla jäsenämme itseämme sekä ympäristöämme. Tällainen mentaalinen malli voi olla esimerkiksi mentaalinen kartta omasta kotikaupungista. Henkilökohtaiset mallit ovat vuorovaikutuksessa kulttuurisen tiedon kanssa. Kulttuurista tietoa ovat esimerkiksi erilaiset sanojen, esineiden ja tarinoiden merkitykset, jotka opitaan toisilta ihmisiltä ja jaetaan heidän kanssaan. (Leinonen 2013: 40.; Shore 1996; 10-11.) Ihmisten henkilökohtainen tieto ja mentaaliset mallit siis heijastelevat tietyllä tavalla ympärillä olevaa yhteiskuntaa ja jaettua kulttuuria.

Tiedon muodostumisessa tapahtumat, kokemukset ja kerronta vaikuttavat toisiinsa. Kokijan aikaisemmat tiedot tilanteesta vaikuttavat tapahtuman kokemiseen. Yksilön ja yhteisön näkökulmat risteytyvät: yksilö kokee asiat omasta näkökulmastaan ja merkitykset ovat syntyneet yhteisön piirissä. (Salmi-Niklander 2006: 200-201.) Muistaminen ja muistelu ovat olennainen osa kognitiivisia toimintojamme ja keskeisiä asioita kokemuskertomuksia tutkittaessa. Ne vaikuttavat siihen, miten kertomus muodostetaan ja millä tavalla kulttuurisia malleja käytetään väkivallasta selviytymisestä kerrottaessa. (vrt. Taivalantti 2012:52.)

Kulttuurinen tieto koostuu tietyn ihmisjoukon tiedoista ja tavoista sekä samanaikaisesti yksilöiden sisäistämästä tiedosta. Se sisältää tietynlaisia käsityksiä maailmasta ja sen ilmiöistä. Kuvaavaa kulttuurisille malleille on, että ihminen tarkastelee maailmaa niiden

kautta, mutta eivät tiedosta itse mallia. (Strauss & Quinn 1997 :139-140.) Tämä tekee kulttuuristen mallien tutkimisesta mielenkiintoista, sillä esimerkiksi narratiiveista voidaan pyrkiä löytämään yksilöiden omaksumia ja käyttämiä kulttuurisia malleja, vaikka he eivät välttämättä itse tiedosta ylläpitävänsä näitä.

Leinonen on tiivistänyt kuinka antropologiassa D'Andraden mukaan alettiin keskittyä tarkemmin kulttuuristen mallien ja niiden toiminnan tutkimiseen 2000-luvun taitteessa. Tutkimus kohdistui siihen, kuinka skeemat, emotiot ja motivaatiot vaikuttavat ihmisen toimintaan ja miten kognitiiviset rakenteet suhtautuvat fyysisiin rakenteisiin ja ryhmien käyttäytymiseen. (Leinonen 2013: 40.) Tietyt ajatukset sisäistetään niin voimakkaasti, että niitä ei aktiivisesti tiedosteta eikä niille ajatella olevan muita vaihtoehtoja. Tällaisista jaetuista, itsestään selvinä pidetyistä oletuksista kulttuuri pääasiassa koostuu. Nykyään näitä kutsutaan kulttuurisiksi malleiksi. (Strauss 2005: 203.)

Kulttuuriset mallit ovat ryhmän jakamia skeemoja ja ne edustavat yleisesti tiedostettuja, mutta ei välttämättä kaikkien hyväksymiä käsityksiä jostain tietystä asiasta. Kertoessaan tarinoita, kertomuksia ihminen hyödyntää näitä henkilökohtaisia ja jaettuja malleja kognitiivisina resursseinaan. Tutkija voi tulkita näitä tekstistä ja tutkimuksen tuloksena syntyvät kulttuuriset mallit ovat tutkijan tulkintoja näistä tavoista, joita kertoja käyttää kokemuksensa jäsentämisessä. (Taivalantti 2012: 49-50.) Kulttuurinen malli voidaan siis nähdä tulkintana tietyn ryhmän kulttuurisesta, sosiaalisesti opitusta tiedosta. (Shore 1996: 10-11.)

Kognitiivisen ajattelumallin mukaan tieto jäsentyy muistiin skeemojen muodossa. Nämä skeemat ovat ihmisen muodostamia mielen sisäisiä mentaalisia malleja tai tietorakenteita. Ne eivät kuitenkaan heijasta ulkomaailmaa sellaisenaan, vaan syntyvät ja täydentyvät oppimisen ja kokemusten myötä. Toistuvat kokemukset vahvistavat sekä tuottavat näitä malleja. Skeemat vaikuttavat ihmisen ajatteluun ja toimintaan, sekä niistä tulee kulttuurisia malleja, kun ihmiset jakavat kokemuksiaan ja käsityksiään muodostaen niistä esimerkiksi kertomuksia. (Taivalantti 2012: 48-49; Quinn 2005: 38; Shore 1996: 44.)

Kokemuksen antropologia käsittelee sitä, miten yksilöt kokevat kulttuurinsa ja miten ihmiset tietoisesti vastaanottavat ja tulkitsevat tapahtumia. Kuvittelu ja mielikuvat ovat osa inhimillistä kokemusta. Ne eivät synny itsestään vaan saavat aineksensa ympäröivästä maailmasta. Näin ollen ne myös kertovat siitä kulttuurista, jossa ne ovat syntyneet. Kokemus ei siis sisällä vain tietoa vaan myös tunteita ja odotuksia, mitkä välittyvät verbaalisen sisällön lisäksi myös kuvien ja vaikutelmien avulla. Mielikuvat muodostuvat usein tiedostamatta, mutta ne muokkaavat käsityksiämme eri asioista ja niiden kokemisesta. (Laurén 2010: 438; Salmi-Niklander 2006: 204.) Tällaiset vaikutelmat voivat näyttäytyä tekstissä esimerkiksi metaforina.

Käytän tutkimuksessani narratiivista näkökulmaa, sillä tutkimusaineistoni koostuu kertomuksista. Tarkoitán tässä narratiivisella näkökulmalla joustavaa metodista viitekehystä, jonka puitteissa kuvaan, analysoin ja tulkitseän käsittelemiäni kertomuksia. Narratiivinen tutkimusote keskittyy tekstistä esiin nouseviin merkityksiin, jotka muodostuvat identiteetin, maailmankuvan ja sosiaalishistoriallisen kontekstin avulla. Kertomuksien tutkija ei suoraan kuvaa valmista aineistoa, vaan tutkimuskohde rakentuu tutkijan, aineiston sekä tulkinnallisen viitekehysten vuorovaikutuksessa. (vrt. Leinonen 2013: 48-49; Hägg 2010: 117-118.)

Narratiivista tutkimusta on tehty kirjallisuustieteen, filosofian sekä muiden ihmistieteiden kentillä jo pitkään. Tutkimukseen liittyviä käsitteitä on käytetty paljon esimerkiksi sairauden kulttuurisia sekä yksilöllisiä merkityksiä koskevassa tutkimuksessa ja traumaattisten elämäntapahtumien tutkimuksessa. (esim. Laitinen 2011; Savukoski 2008; Hänninen 1999.) Kertomusten tutkiminen päästää ulkopuolisen lähemmäs yksilön henkilökohtaista kokemusmaailmaa. Narratiivisuus on tutkimusmenetelmänä antoisa, sillä sen kautta on helpompi ymmärtää kuinka yksittäiset kertomukset ovat osa laajempia kulttuurillisia kertomuskokonaisuuksia. (Savukoski 2008: 39-44.)

Narratiivisen tutkimuksen ydintä ovat siis kertomukset, joita esiintyy eri aikakausina läpi historian, eli se on yhdistävä tekijä eri kulttuureissa ja ajoissa elävien ihmisten kesken. Ihmiset

pyrkivät ymmärtämään kokemuksiaan narratiivien avulla ja narratiivit heijastavat kulttuuriin varastoituneita tarinoita vaihdellen kulloisenkin tilanteen ja tarpeen mukaan. (Heikkinen 2015: 156; Shore 1996: xvi.) Tällaisella tutkimuksella ei pyritä löytämään yleistyksiä, vaan ennen kaikkea ymmärtämään sen hetkisen tutkittavan joukon ja yksilön kokemus- sekä merkitysmaailmaa. Tarina kertoo samanaikaisesti sekä todellisuudesta, mitä oikeasti tapahtui ja missä, sekä myös osanottajien suhtautumisesta tähän todellisuudessa tapahtuneeseen tilanteeseen. Narratiivit siis tuottavat eräänlaisen kuvan kertojan kokemuksesta sekä myös kertojasta itsestään siinä tilanteessa. (Laine 2015: 32; Erkkilä 2008: 206.)

Jerome Brunerin kognitiivisen narratiivitulkinnan mukaan tarinanmuodostus tapahtuu kognitiivisesti. Ihmiset muodostavat kokemuksistaan narratiivisen ajattelun tuotteita, tarinoita. Narratiiviset ajatteluprosessit kehittyvät sekä muuttuvat ihmisten kokemusten sekä kasvamisen myötä. (Tolska 2002: 23.) Kertomukset voidaankin nähdä ikkunana ihmisen mielen maailmaan; ihmiset rakentavat käsitystä omasta itsestään ja muista kertomusten muodossa. Nämä kertomukset muuttavat muotoaan koko ajan ja tuovat esiin ihmisen tavan hahmottaa tapahtumien logiikkaa ja niihin kytkeytyviä arvoja. Näin kuva todellisuudesta rakentuu yhdessä muiden ihmisten kanssa, vuorovaikutuksessa kulttuurin, sosiaalisen ympäristön ja instituutioiden tarjoamien kertomusmallien kanssa. (Heikkinen 2001: 116-119; Hänninen 1999: 31-36.)

Brunerin mukaan kokemuksista kertominen ja tilanteen jäsentely tapahtuu aina jostakin näkökulmasta; kertojasta riippuen tilanne kerrotaan eri tavoilla. (Tolska 2002: 55.) Narratiiviteorian mukaan myös kulttuuri vaikuttaa siihen, kuinka maailmankuvaa ja tarinoita muodostetaan. Kasvaessamme tietyn kulttuurin jäseneksi opimme tälle kulttuurille tyypillisiä ajattelun malleja, jotka sisäistämme ja joita alamme käyttää. Omat kokemukset reflektoituvat kuten tietty kulttuuri meille opettaa. Jatkuvan oppimisen kautta, voimme myös kehittää kulttuurin tarjoamia tarinoissa esiintyvien elementtien joukkoa, eli rikastuttaa kulttuurista tarinavarantoa. (Tolska 2002: 73.)

Narratiivi voidaan nähdä ”*mielen instrumenttina merkityksien muodostamiseen.*” Merkityksiä muodostetaan narratiivisessa ajattelussa käyttäen apuna tarinaa sekä metaforia. (Tolska 2002: 100-101.) Näitä merkityksiä tutkimalla voimme pyrkiä selvittämään yhteiskunnassamme piilevänä olevia rakenteita. Brunerin näkökulmasta narratiivisen ajattelun avulla pyritään tekemään epätavallisesta kokemuksesta ymmärrettävä. Kokemusta pyritään ymmärtämään kertomuksen sekä metaforien avulla. Luomme kertomuksen ja liitämme siihen subjektiivisia tiloja sekä metaforien avulla etsimme tapahtumien välille samankaltaisuuksia. (Tolska 2002: 111.) Metaforia etsimällä, voimme siis mahdollisesti löytää teksteistä myös kulttuurisia malleja, sillä metaforat paljastavat tekstistä tarinoiden välisiä yhteyksiä. Ihmiset käyttävät metaforia kertomuksissaan ja puheessaan selventääkseen asiansa ydinsanomaa. Käytetyt metaforat ovat yleisesti tiettyyn kulttuuriin ja aiheeseen sopivia ideaaleja, jotta asia tulisi paremmin ymmärretyksi. Kuulija ymmärtää asian sekä myös omaksuu käytetyn metaforan ja sillä myös rakentaa kulttuurisia malleja. (Quinn 2005:49.)

Näin käsitys maailmasta yksilöiden kokemana muotoutuu vähitellen. Kertomuksen luominen on siis aktiivinen prosessi, jonka avulla ihmiset rakentavat identiteettiään. Tieto omasta itsestä rakennetaan tarinoiden avulla ja nämä tarinat muodostavat yksilön todellisuuden. Ihmisten identiteetti rakentuu aina uudelleen kertomusten kautta ja näiden elämäntarinoiden avulla yritetään luoda elämästä ehjää kokonaisuutta. (Heikkinen 2015: 164; Savukoski 2008: 48-51.) Usein narratiivien muodostamista ohjaa tietynlaiset sanomattomat säännöt, kulttuuriset mallit siitä, minkälaisena itsensä tulisi nähdä tai minkälaisena ei. Identiteettimme rakentamiseen liittyen muodostetut narratiivit heijastavat siis sitä, mitä ajattelemme muiden odottavan meistä. (Bruner 2003: 210-211.)

Narratiivit ovat tarinoita eli niillä on alku, keskikohta ja loppu, jonka keskiössä on juoni järjestämässä tapahtumia toisiinsa syiden ja seurausten ketjuksi. (Savukoski 2008: 51-53.) Hänninen määrittelee sisäisen tarinan prosessiksi, jossa yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia sekä tilanteensa tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoja sosiaalisesta tarinavarannosta omaksumiensa tarinallisten mallien avulla. Sosiaalisella tarinavarannolla tarkoitetaan

yhteiskunnassa vallitsevia tarinoita, jotka rakentavat maailmaamme. Sisäistä tarinaa voisi määritellä sellaiseksi muuttuvaksi elämäntilanteen jäsennysprosessiksi, joka tapahtuu yksilön mielessä ja rakentuu yksilöllisestä kokemushistoriasta, sekä juontuu osittain sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja kulttuurista. (Hänninen 1999: 21-49.) Kerrotun tarinan voidaan ajatella sekä heijastavan henkilön sisäistä tarinaa, mutta myös muokkaavan sitä. Tarinan kertominen voi auttaa refleктоimaan omia merkityksenantotapoja ja avata uusia näkökulmia omiin kokemuksiin ja tulkintoihin. Esimerkiksi terapia toimii näin; uudenlainen tapa kertoa omaa tarinaa voi johtaa sisäisen tarinan muutokseen ja itseään voi alkaa ymmärtää eri tavoilla. (Valkonen 2007: 45.)

Sovellan tutkimukseeni narratiivista näkökulmaa sekä kognitiivisen antropologian kulttuurisia malleja. Käytän Hannu L.T. Heikkisen kognitiivisesti perusteltua narratiiviteoriaa, joka pohjautuu Jerome Brunerin ajatuksiin kognitiivisesta narratiivien tulkinnasta. Yhteisöissä olevia kulttuurisia rakenteita voidaan pyrkiä paljastamaan narratiivisen tutkimuksen avulla osoittamalla, minkälaisia tarinallisia rakenteita ihmisen kertomukset elämästään sisältävät. (vrt. Hänninen 1999: 18.) Narratiiveista löytyviä merkityksiä tutkimalla voimme löytää tietoa myös yhteiskunnan rakenteista ja normeina pidetyistä asioista.

3 Aineisto ja sen analysointi

3.1 Tarina-aineisto ja sen kokoaminen

Tutkimukseni aineisto koostuu kirjallisista lähteistä, tarinoista. Väkivallan kokemusten tutkimus on aiheena sensitiivinen, joten päädyin keräämään aineistoni tarinoiden muodossa. Keräsin osan analysoimistani tarinoista anonyymina kirjoituspyyntönä, jotta tarinoiden kirjoittajien henkilöllisyyttä ei voi tunnistaa kertomuksista. Tarinoiden kirjoittajat ovat kirjoittaneet omista kokemuksistaan ja siksi tarinoita kutsutaan kokemuskertomuksiksi. Riitta-Marja Leinonen käyttänyt tutkimuksessaan kokemuskertomuksen käsitettä, jolla tarkoitetaan henkilökohtaista tarinaa omasta kokemuksesta sekä siihen liittyvistä tunteista. Näihin kokemuksiin vaikuttavat henkilökohtaisuuden lisäksi monet muut asiat, kuten henkilön aiemmat kokemukset, sosiaaliset suhteet sekä ympäristö. Kokemukset voivat kertoa jotakin henkilön kulttuurista ja siitä, mitä pidetään tärkeänä kertoa. (Leinonen 2013: 55.)

Näin ollen onkin mielekästä tutkia tarinoita, sillä niistä voidaan löytää sellaisia piirteitä, jotka tietyn tilanteen jälkeen ovat tyypillisiä. Esimerkiksi väkivallan kokemuksen tarinoista voidaan tutkia minkälaisena naiset itse kertovat tarinansa. Tarinoissa voi olla voimaannuttavia piirteitä tai tilanne voidaan nähdä traumatisoivana ja lannistavana. Tarinoiden kertomisen tavat ovat erilaisia ja näitä analysoimalla voidaan tutkia sitä, minkälaisena tilannetta laajemmin kulttuurissa pidetään.

Lähetin Google Forms -kyselypohjalla muotoillun anonyymin kirjoituspyynnön (Liite 1.) sähköpostilla useisiin eri paikkoihin, esimerkiksi Tyttöjen Taloihin, ensi- ja turvakoteihin sekä Nyyti-yhdistykseen. Nyyti Ry jakoi kirjoituspyyntöni sosiaalisessa mediassa Facebook -sivuillaan. Olen myös keskustellut aiheesta aktiivisesti muiden ihmisten kanssa sekä jakanut linkkiä eteenpäin sosiaalisessa mediassa. Tarkoitukseni on ollut kerätä mahdollisimman paljon tarina-aineistoa ja saada aikaan ns. lumipallo –efekti, jotta kyselyni tavoittaisi

mahdollisimman laajan ihmisjoukon. Sain kerättyä kyselyllä neljä vastausta. Keräämäni aineiston vähäisyyden vuoksi etsin oman aineistoni rinnalle käsiteltäväksi toisen jo valmiin tarina-aineiston.

Olin jo aiemmin tutustunut valmiina oleviin tarina-aineistoihin naisiin kohdistuvan väkivallan kokemuksista ja pohdin voisiko niitä ottaa käyttöön ja analysoida. Esimerkiksi Naisten Linjalla on ollut Jaa salaisuus -kampanja, jolla on kerätty suomalaisten naisten kokemuksia väkivallasta tarinamuodossa. Lisäksi kampanjaan on pyydetty mukaan taiteilijoita, jotka ovat tehneet tarinoista näkyviä taiteensa avulla. Päätin käyttää oman keräämäni aineiston lisäksi aineistona näitä Jaa salaisuus -kampanjan tarinoita. Naisten linja on naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ehkäisevä järjestö, joka on tarkoitettu kaikenikäisille väkivaltaa kokeneille tai siitä huolestuneille naisille. Naisten linjaan on mahdollista ottaa yhteyttä maksuttomaan puhelinnumeroon tai verkon kautta. Palvelussa vastaavat vapaaehtoiset naiset, jotka ovat koulutettuja tehtävään. Naisten Linja käynnisti vuonna 2013 Jaa salaisuus -kampanjan, jonka tavoitteena oli kerätä ja jakaa väkivallan tilanteista selviytyneiden naisten tarinoita. Kampanjan tavoitteena oli tehdä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä siitä toipumista näkyväksi, torjua parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ja rohkaista väkivaltaa kokeneita kertomaan omista kokemuksistaan. (Naisten Linja 2015: 7.)

Valitsin Naisten Linjan Jaa salaisuus -kampanjan tarinoista neljätoista tarinaa. Analyysin selkeyttämiseksi rajasin aineiston koskemaan vain tarinamuodossa olevia suomenkielisiä tarinoita, enkä esimerkiksi runomuodossa kirjoitettuja tarinoita. Osa analysoimistani tarinoista löytyy Naisten Linjan (2015) julkaisemasta teoksesta ”Sitten olin vapaa. Tarinoita väkivallasta, pelosta ja selviytymisestä.” Tästä eteenpäin viitatessani näihin kyseisestä teoksesta löytyviin tarinoihin, käytän tarinoiden kirjoittajista samoja nimiä, kuin julkaisussa on käytetty. Julkaisun sivumäärän rajallisuuden takia kaikki kerrotut tarinat eivät mahtuneet mukaan julkaisuun, mutta ne löytyvät kokonaisuudessaan Naisten Linjan nettisivuilta. Nimettömille sekä itse keräämilleni tarinoille olen valinnut sattumanvaraiset peitenimet, jotka eivät millään tavoin viittaa kirjoittajien todelliseen henkilöllisyyteen. Tarinoiden kirjoittajien

anonymiteetti on tärkeää säilyttää, joten en paljasta tutkimuksessa oikeita nimiä, ikää tai mahdollisesti kerrottua asuinpaikkaa. Analysoimani tarinat sisältävät sekä itse keräämäni tarinat, että Naisten Linjan Jaa salaisuus -tarinat.

Tarina-aineistojen ikäjakauma sijoittuu 22- 62 –vuotiaisiin naisiin. Rajasin keräämäni tutkimusaineiston yli 18-vuotiaisiin täysi-ikäisiin, jotta henkilöillä on täysi päätäntävalta itsestään. Iällä ei kuitenkaan tutkimukseni analyysin kannalta ole merkitystä. Naisten kirjoittamien tarinoiden pituudet vaihtelivat alle sivun mittaisista tarinoista usean sivun mittaisiksi kertomuksiksi. Analysoimani aineiston laajuus on A4-arkeille tulostettuna 28 sivua. Tarinoiden tyylit sekä väkivallan kokemukset vaihtelivat tarinoiden välillä paljonkin, mutta yhteistä kaikille tarinoille oli, että niissä kerrottiin oma kokemus väkivallan tilanteesta juonellisen tarinan muodossa.

3.2 Narratiivien analyysi

Valitsin tarinoiden analysoimiseen lähestymistavaksi sisällönanalyysin keinot, eli etsin teksteistä kategorisoinnin avulla jaettuja elementtejä. Sisällönanalyysissa tutkija nostaa aineistosta esille pääkohdat, jonka jälkeen hän luokittelee, jakaa teemoihin tai tyypittelee aineiston. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi jaettujen elementtien jakamista yksityiskohtaisempiin alaluokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 93.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Empiirinen aineisto pelkistetään ja siitä tehdään tulkintoja sekä päätelmiä edeten kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Teoriaohjaavassa analyysissä empiirinen aineisto liitetään jo tiedettyihin teoreettisiin käsitteisiin. Teorialähtöinen analyysi hyödyntää analyysin luokittelussa aiempaa viitekehystä, käsitejärjestelmiä tai teemaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 97-102, 115-116.)

Tutkimuksen ilmiötä kuvaava jo kerätty aineisto tulee analysoida, jotta tutkimuskysymyksiin saadaan vastaukset. Analyysin tarkoituksena on luoda ilmiöstä selkeä kuvaus sanalliseen muotoon. Näin aineistosta luodaan analysoimalla mielekäs, selkeä ja tiivis kokonaisuus, jossa kiteytyy tutkimuksesta saatu informaatio. Aineiston analyysissa on oleellisesti mukana kirjoittaminen ja sitä tehdään tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 110.) Kirjoittaminen on tutkijan ensisijainen tutkimusväline ja sitä tulee harjoittaa mahdollisimman paljon. Kirjoittamalla tutkija jäsentää ajatuksiaan selkeämmäksi ja se kulkee tutkimusmetodina mukana koko tutkimuksen tekemisen ajan.

Jenny Kangasvuon mukaan kirjoittaminen metodina noudattaa geertziläistä tiheän kuvauksen ihannetta: se sisältää aineiston kuvailun etnografisessa merkityksessä. Tiheällä kuvauksella tarkoitetaan sitä, että aineiston kuvailussa ja käsittelyssä huomioidaan ensisilmäyksellä nähtävien seikkojen lisäksi myös piilevät tulkinnat. Tutkimuskohde puretaan osiin ja analysoidaan kerros kerrokselta, tunnistuen eri tasojen liittymäkohdat toisiinsa. (Kangasvuori 2014: 66.) Kirjoittaminen toimii myös analyysityökaluna. Laadullista tutkimusta tehtäessä sen anti nousee tekstin kantamista merkityksistä. Tutkija havainnoi, kirjoittaa ja näin luo ilmiön uudelleen omasta näkökulmastaan. Tutkija ei siis suoraan välitä kokemuksia sellaisenaan vaan kirjoittamisen avulla kerätään aineistoa, sekä analysoidaan. Kirjoittaminen ei toimi ainoastaan välineenä kokemuksen purkamiseksi kirjoitettuun muotoon, vaan ennen kaikkea sen avulla tutkija tekee päätelmiä, sekä se auttaa ajattelemaan.

Analysoin kokemukset kertomuksia sisällönanalyysin keinoin aineistolähtöisesti ja tutkin minkälaisia teemoja niissä toistuu. Yhdistän aineiston analyysiin myös teoriaohjaavaa analyysia niin, että tutkin löytyykö tarinoista Lidmanin (2015) käyttämiä väkivaltakulttuuria ylläpitäviä piirteitä. Mikäli kertomuksista on nähtävissä jonkinlaisia yhteneväisyyksiä, viittaavat ne jaettuun kulttuuriseen tietoon. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tulkitaan subjektiivisesti. Tällöin tutkijan on tärkeää perustella omat tulkintansa aineistosta sen lukutavan sekä analyysin kuvailun avulla. (Leinonen 2013: 62.)

Ensimmäiseksi luin aineiston läpi sellaisenaan siihen tutustuen, keskittyen ainoastaan tarinoihin enkä niistä mahdollisesti esiin nouseviin teemoihin. Analyysin ensimmäinen askel on etsiä aineistosta avainsanat eli kaikki kohdat, jossa mainitaan tärkeä asiasana tai tietty teema. (Strauss 2005: 210.) Useamman lukukerran jälkeen pidin mielessäni narratiivisen tutkimusotteen ja tarkastelin teksteistä mahdollisesti esiin nousevia toistuvia teemoja. Huomasin, että jo aineiston läpikäymisen alkuvaiheessa useiden tarinoiden välillä oli huomattavissa selkeä toistuva rakenne. Seuraavaksi palasin tutkimuskysymyksiini ja nämä mielessä pitäen tarkastelin aineistoa uudelleen. Kirjoitin aineiston tarina kerrallaan uudelleen tiivistäen niiden pääkohdat ja pohdin samalla tutkimuskysymyksiäni tarinoihin liittyen.

Luin aineiston uudelleen ja etsin teksteistä kognitiivisen antropologian näkökulmasta mahdollisia kulttuurisia malleja väkivallasta selviytymisestä. Etsin teksteistä mahdollisia avainsanoja, jotka esiintyivät eri tarinoissa useasti. Nämä toistuvat sanat voivat ilmaista jaettuja merkityksiä ja ne ovat tärkeitä analyysin kannalta. Etsin kaikki tutkimuskysymyksieni kannalta hyödylliset sanat sekä lauseet, jotka jaoin tiettyihin alaluokkiin. Sen jälkeen yhdistelin alaluokkia mahdollisiksi yleisimmiksi luokiksi ja näistä muodostuvat kulttuuriset mallit väkivallasta selviytymisestä.

4 Tarinoita väkivallasta

4.1. Väkivallan monet muodot

Lähestyin aineistoa niin, että pyrin ensin selvittämään kaikki väkivallan muodot, mitä tarinoista löytyi. Tarkoituksena oli ensimmäisenä kuvata, minkälaista väkivaltaa tarinoista oli löydettävissä. Maailman terveysjärjestö WHO (World Health Organization) määrittelee väkivaltaa sellaiseksi toiminnaksi, jossa käytetään tahallisesti fyysistä voimaa tai valtaa toista ihmistä kohtaan. Väkivallaksi lasketaan myös väkivallalla uhkaaminen. Tähän väkivallan määrittelyyn sisältyy siis laiminlyönnit, hyväksikäytöt, itsemurhat ja itsetuhoinen käytös. (Väkivalta ja terveys maailmassa 2005: 21.) WHO:n väkivallan määritelmässä on mukana valta toista ihmistä kohtaan. Väkivalta liittyy lähes aina valtasuhteisiin ja ihmisten arvottamisella on tässä suuri merkitys.

Väkivallan tekijät tarinoissa olivat naisille läheisiä miespuolisia henkilöitä: poikaystäviä, avopuolisoita ja aviomiehiä. Väkivaltaa voidaan kuvailla vallankäytöksi, jolla pyritään hallitsemaan ja kontrolloimaan toista ihmistä. Väkivallan muodot voivat vaihdella ja se voi aluksi olla niin hienovaraista, että sitä on vaikeaa tunnistaa. Keskeistä väkivallan ilmenemisessä on kuitenkin vallan, hallinnan ja kontrollin käyttö. (Naisten Linja 2015: 66.)

Väkivallan muodot vaihtelivat tarinoissa fyysisestä väkivallasta henkiseen, seksuaaliseen sekä taloudelliseen väkivaltaan. Tarinoissa ilmeni useita erilaisia väkivallan muotoja ja yleensä ajan kuluessa ne pahenivat entisestään. Väkivalta onkin useimmiten jatkumon kaltainen. Usein tilanne pahenee ”*pikkuhiljaa hiipimällä*.” Toisaalta väkivalta voi myös ”*uudelleen hiipiä*” suhteeseen. Väkivaltaa kuvatessa käytetään useassa tarinassa ”hiipiä” -verbiä. Tämä rakentaa sellaista kuvaa väkivallasta, että sellaisenaan tilanne ei ole ennakoitavissa vaan se pahenee pikkuhiljaa. Väkivalta myös näyttäytyy tekijänä, eikä esimerkiksi ilmaista asiaa näin: ”Väkivallan tekijä käytti minuun enemmän ja enemmän väkivaltaa.” Asia ikään kuin

etäännytetään itsestä ja väkivallan tekijästä. Monissa tarinoissa väkivallan tilanne oli jatkunut jo kauan: muutamista kuukausista useisiin vuosiin. Jotkut tarinoiden kertojista olivat edelleen väkivaltaisessa suhteessa. Väkivaltaisesta tilanteesta vaikuttaisi siis olevan erittäin vaikeaa lähteä.

Väkivallan teoille yritettiin tarinoissa usein löytää syitä: pelko, stressi, hallinnan menettäminen, alkoholinkäyttö. (vrt. Lahti 2001: 17.) Näin pyritään siirtämään vastuuta väkivallan tekijästä johonkin ulkoiseen tekijään tai pyritään löytämään uskottavaa selitystä väkivallalle. Väkivallan tilanteen syntymiseen ei kuitenkaan ole mitään olemuksellista syytä vaan vastuu väkivallasta on täysin tekijän harteilla. Tällaisesta syiden etsimisestä tulisikin päästä eroon, jotta väkivallan vastuu pysyisi tekijällä ja näin tilannetta voitaisiin purkaa paremmin. Jos väkivaltainen käyttäytyminen nähdään henkilökohtaisena epäonnistumisena tai huonona piirteenä, väkivalta yksilöllistetään eikä sitä enää nähdä rakenteena. Tutkimuksessaan Lahti pyrkii osoittamaan, että väkivallan lähtökohdat ja vallankäyttö ovat sosiaalisia rakenteita. (Lahti 2001: 16.)

Useissa tarinoissa väkivalta alkoi henkisellä väkivallalla. Henkistä väkivaltaa voi olla hyvin vaikea tunnistaa ja se murentaa väkivallan kohteen itseluottamuksen.

Eeva 2015: Henkinen väkivalta on siitä vaikea asia, että se vahingoittaa usein enemmän kuin fyysinen väkivalta, mutta sitä on vaikeampi näyttää muille, kuin mustelmia ja murtumia.

Henkisen väkivallan erottaa riidasta silloin, kun väkivallan kohde ei uskalla ilmaista omaa mielipidettään, koska pelkää seurauksia. Toinen ihminen yrittää näin omalla käytöksellään kontrolloida toista. Tällöin on kyse väkivallasta. Henkistä väkivaltaa voi olla esimerkiksi syyllistäminen, solvaaminen eri nimityksillä, huutaminen, eristäminen, itsemurhalla

uhkaaminen tai valehtelevinen. (Naisten Linja 2015: 66.) Henkinen väkivalta on usein mukana kaikissa väkivallan tilanteissa jollain tasolla.

Eeva 2015: *"Hän saattoi haukkua minut, jos takkini kaulus oli hänen mielestään väärällä tavalla... Jo pelkkä "hei":n sanominen saattoi raivostuttaa. Lopulta lopetin sanomasta mitään."*

Pauliina 2015: *"Olin huora päivästä toiseen. Koskaan en pettänyt, en edes flirttaillut muille. Muilla sanotaan kotona "huomenta", meille "huora" oli yhtä normaali sana ja kulki arjessamme mukana."*

Väkivaltaa on voinut esiintyä suhteessa henkisen väkivallan tasolla esimerkiksi solvaamisena ja syyllistämisenä. Useissa tarinoissa pelko väkivallan kehittymisestä pahemmaksi on selkeästi läsnä. Vaikka fyysistä väkivaltaa ei ole esiintynyt, pelko siitä on todellinen. Usein väkivallan muodot myös kietoutuvat toisiinsa ja niitä on vaikeaa erottaa toisistaan.

Asta 2018: *"... muttei ole lyönyt minua vielä, mutta pelko siitä on joka riidan kanssa, kun hän alkaa käyttäytymään aggressiivisesti."*

Ninni 2018: *"Pikkuhiljaa mukaan tuli henkisen väkivallan lisäksi fyysistä väkivaltaa. Kun olin tehnyt hänen mielestään jonkin asian väärin, hän saattoi vääntää ranteistani tosi kovasti niin, etten voinut käyttää käsiä kunnolla moneen päivään."*

Väkivalta vaikuttaa aineistoni perusteella myös nopeasti arkipäiväistyvän. Väkivallan kokijat elävät väkivaltaisessa tilanteessa päivästä päivään, joten tilanne alkaa vaikuttaa heille täysin normaalilta. Laitisen mukaan väkivallan uhan alla elävän naisen näkemys tilanteesta on usein sumentunut. Väkivallan kokija ei näe tilanteen kokonaisuutta ja arkea samalla tavalla kuin tilanne ulkopuolelta katsottuna näyttäytyisi. (Laitinen 2011: 63.) Oman tilan rajoittaminen sekä jatkuva yhdessä oleminen myös osaltaan hämärtävät väkivaltaisessa tilanteessa elävän kuvaa todellisuudesta.

Hanna 2015: *Olimme koko ajan yhdessä, joten väkivallan jälkeen minulla ei koskaan ollut aikaa miettiä, mitä oikeastaan oli tapahtunut.*

Tarinoissa esiintyi monenlaista fyysistä väkivaltaa kuten: käsiksi käyminen, töniminen, pään hakkaaminen katuun, tukehduuttaminen, ranteista vääntäminen, huoneeseen lukitseminen, paikalleen sitominen ja tappamisen yrittäminen kuristamalla. Nämä ovat siis vain muutamia esimerkkejä fyysisistä väkivallan teoista. Fyysinen eli ruumiillinen väkivalta sisältää kaikki fyysiset väkivallan teot. Teko voi olla mitä tahansa kiinni pitämisestä, tönäisyyn tai päälle sylkemiseen. Vaikka väkivallan teko ei sattuisi, se on silti väkivaltaa, kun se tapahtuu vastoin toisen ihmisen tahtoa. Pahoinpitelystä ei tarvitse jäädä jälkiä, niin että se olisi väkivaltaa. Erityisesti läheisissä suhteissa fyysinen väkivalta on harvoin väkivallan ensimmäinen muoto, usein sen edellä on ollut henkistä väkivaltaa. (Naisten Linja 2015: 67.)

Hanna 2015: ”...monenlaista pienen tuntuisesta kiusanteosta hengenvaarallisiin tilanteisiin... hän pakotti minut jääkylmään suihkuun... ja hän tunki suihkua suuhuni niin, että luulin tukehtuvani.”

Heidi 2015: *”Väkivalta paheni koko ajan... hakkaamista, potkimista, hiusten repimistä, pakottamista seksiin tuntukausien ajan... Lista on loputon.”*

Seksuaalinen väkivalta on naisiin kohdistuvana yleistä ja tämä näkyy myös aineistossani. Useissa tarinoissa kerrotaan, kuinka naisen tulisi pitäytyä mahdollisimman meikittömänä, hiljaisena eikä naisen itsenäisyyttä pidetä hyvänä asiana. Aineistossa esiintyy myös fyysistä seksuaalista väkivaltaa ja raiskauksia. Naisiin kohdistunut seksuaalinen väkivalta ja vallankäyttö ovat osa laajempaa kulttuurista ja yhteiskunnallista kontekstia. Naisiin kohdistunut väkivalta nähdään prosessina, jossa yksilön mahdollisuus autonomiaan rikotaan. Näitä väkivallan muotoja yhdistää naisten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden väkivaltainen kontrollointi. Väkivalta aiheuttaa pelkoa ja nainen alistuu tähän tilanteeseen menettäen oman tahtonsa. (Oksanen 2012: 74-75.) Seksuaalinen väkivalta on sellaista väkivaltaa, jossa tekijä ei kunnioita toisen oikeutta päättää itse omasta seksuaalisuudestaan tai omasta kehostaan. Jokaisella ihmisellä on oikeus päättää itse omasta kehostaan tilanteesta riippumatta. Oman kehon itsemääräämisoikeus ei vähene, jos henkilö on esimerkiksi humalassa tai pukeutunut tietyllä tavalla. (Naisten Linja 2015: 67.)

Ninni 2018: *”Hän kommentoi aamulla töihin lähtiessäni meikkaamistani, eikä olisi halunnut minun meikkaavan. Hän ajatteli, että meikkaan toista miestä varten.”*

Mia 2015: *”Hiuksista repiminen tuli hyvinkin tutuksi, raiskauksia jatkui vuosikausia, kun en yksinkertaisesti pystynyt hänen kanssaan sänkyyn, niin hän otti väkisin.”*

Seksuaalisuus on osa jokaista ihmistä ja se on hyvin intiimiä. Jos tähän intiimiin kajotaan

ilman lupaa tai siihen käytetään valtaa, voi sillä olla kauaskantoisia seurauksia. Seksuaalinen väkivalta koskettaa ihmistä kokonaisuutena, fyysisesti sekä emotionaalisesti. Vaikka teko itsessään olisi fyysinen, sillä on paljon vaikutusta myös ihmisen mieleen. Traumaattisten väkivaltaisten kokemusten myötä saatetaan kokea tilanteesta syyllisyyttä sekä häpeää ja asiasta halutaan vaieta. Kokemusta ei saada kerrotuksi, sillä syyllisyys ja häpeä koetusta ovat hyvin voimakkaat. Tällainen syyllisyyden ja häpeän kierre tulisi rikkoa. Väkivallasta tulisi puhua niin, ettei se missään tilanteessa olisi uhrin vika.

Vallankäyttö väkivallan tilanteessa voi näyttäytyä esimerkiksi viemällä tiettyjä oikeuksia. Eräessä tarinassa kuvattiin, kuinka mies oli ajanut autolla ja nainen oli istunut avuttomana pelkääjän paikalla. Mies oli kaahaillut ja pelotellut naista. Tilanteessa naisella ei ollut mitään valtaa tilanteeseen, vaan hän oli täysin miehen valintojen armoilla. (vrt. Lahti 2001: 195.) Väkivalta voi myös olla eristämistä muista ihmisistä, tai konkreettisesti eristämistä toiseen huoneeseen. Toisen ihmisen henkilökohtainen toimijuus ja valta omaan kehoon voidaan pyrkiä viemään myös konkreettisesti sitomalla paikoilleen.

Siru 2013: ” *Hän sai raivokohtauksia. Kerran hän kiilaili moottoritiellä muita autoja ja ajoi hurjaa ylinopeutta. Minä itkin vieressä ja pyysin pysäyttämään auton.* ”

Ninni 2018: ”*Hän saattoi lukita minut päiväksi huoneeseen. Hän joskus myös sitoi minut paikoilleen niin, etten voinut liikkua ollenkaan.*”

Aineistosta nousi esiin myös taloudellista väkivaltaa, esimerkiksi rahankäytön kontrollointia tai toisen nimellä pikavippien ottamista. Taloudellinen väkivalta on toisen omaisuuden ja rahojen kontrollointia ja käyttöä ilman toisen lupaa. Se voi olla myös taloudellisten päätösten tekemistä yksin tai velkojen ottamiseen painostamista. (Naisten Linja 2015: 67.)

Ninni 2018: ”... mies oli ottanut minun nimelläni ja tiedoilla usealla kymmenellä tuhannella eurolla pikavippejä ja muita lainoja, tilannut tavaraa... Olin yhtäkkiä erittäin velkaantunut ihminen, jolla oli maksuhäiriömerkintöjä ja perinnässä hirmuisen isoilla summilla laskuja.”

Väkivallan muodot ovat alituudessa muutoksessa. Esimerkiksi Internetin ja sosiaalisen median yleistymisen myötä väkivalta on siirtynyt myös verkkoon, missä sen havaitseminen muuttuu entistäkin haasteellisemmaksi. Aineistossa esiintyi tällaista nykyään yleistynyttä digitaalista eli Internetissä tai sen välityksellä tapahtuvaa väkivaltaa. Internet on saatavilla nykyään jatkuvasti, kannamme sitä mukanaamme älypuhelimissamme. Sosiaalisissa medioissa oleminen on arkipäivää ja kohtaamme verkossa väkivaltaa päivittäin. Väkivallan arkipäiväistyminen on pelottavaa, siihen tuntuu. Erityisesti tämän väkivallan normaaliksi muuttumisen takia olisi äärimmäisen tärkeää tuoda esille väkivaltaa kokeneiden kokemuksia, jotta voisimme ehkäistä sitä paremmin. Digitaaliseen väkivaltaan liittyy myös esimerkiksi puhelimen käytön seuraaminen ja kontrollointi. Digitaalista väkivaltaa voi olla vaikeaa tunnistaa. Digitaalisen väkivallan määrittelylle yhteistä muiden väkivallan muotojen kanssa on, että sillä pyritään kontrolloimaan toista ihmistä. Väkivallalla voidaan myös syventää ja laajentaa muiden väkivallan muotojen vaikutuksia.

Siru 2013: ”Minun piti poistaa Facebook-tilini, ...soittaa hänelle joka päivä tiettyihin aikoihin, että hän saattoi olla varma, että en ole pettämässä häntä.”

Ninni 2018: *”Mies alkoi kontrolloida puhelintani; luki kaikki viestini, ja tarkisti, kenen kanssa olin puhunut puhelimesta ja kuinka pitkään.”*

Väkivallan muotoja voi siis olla monia ja ne voivat sekoittua keskenään. Seuraavaksi esittelen, kuinka väkivaltaan liittyvää pelkoa ja häpeää voidaan käyttää vallan välineenä väkivallan tilanteissa ja kuinka nämä tilanteet näkyvät aineistossani.

4.2 Pelko ja häpeä vallan välineenä

Vallankäyttöön ja näin myös väkivaltaan liittyy oleellisesti häpeä, sillä sen avulla pyritään kontrolloimaan toista ihmistä. Häpeään liittyvä valta on suoraviivaista kontrollivaltaa, joka ylläpitää sukupuolten välistä valtahierarkiaa. Esimerkiksi sana "huora" leimaa naisen ja asettaa hänet paikoilleen oman seksuaalisen maineensa vartijana. (Ratinen 2008: 44.) Naisella on siis tällöin päävastuu omasta toiminnastaan ja huoran stigmat saadessaan nainen on epäonnistunut naiseudessaan, siveellisyydessään. Useissa tarinoissa esiintyi "huora" sana haukkumanimenä ja naisia pyrittiin sanan avulla kontrolloimaan. Sanat millä naisia haukutaan, liittyvät usein aineistossani seksuaalisen moraalien puutteeseen, kevytkenkäisyyteen. Tällaisia sanoja voivat olla esimerkiksi *huora*, *kusilutka*, tai *jakorasia*. (vrt. Lahti 2001: 116.)

Haukkumasanat ja niihin liittyvät negatiiviset sävyt aiheuttavat häpeää. Kun ihminen valtaa käyttäen alistetaan, hän häpeää tilannettaan, vaikka se ei todellisuudessa olisi hänen syynsä. Tämä alistetun häpeä liittyy naisten kokemuksiin väkivallasta. Naisten sisäistettyjen alemmuuden tunteiden kautta pidetään yllä patriarkaattista sukupuolijärjestelmää. Esimerkiksi kokemukset seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutumisesta heijastavat voimakkaasti häpeän valtaa. Häpeän valta on paikalleen asettavaa sekä lamauttaa

toimintamahdollisuuksia. (Ratinen 2008: 47.) Häpeän valta näkyy naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteessa usein niin, että väkivallasta vaietaan, sillä tilannetta hävetään. Häpeä kohdistuu usein itseen sekä myös väkivallan tekijään.

Eeva 2015: ”*Minua hävettää koko avioliitto ja tästä on siksi niin vaikea puhua.*”

Usein väkivaltaa kokeneet häpeävät tapahtunutta sekä pohtivat omaa osallisuuttaan siihen: entä jos minäkin olen osasyylinen? Tapahtuneesta vaietaan, itseään syytetään sekä pelätään, että oma minuus paljastuu jotenkin viallisenä. Nämä merkit viestivät juuri alistetun häpeästä. Tällainen häpeä toimii patriarkaattisen valtahierarkian ylläpitäjänä. (Ratinen 2008: 47.) Väkivaltaa kokenut ei ole millään tavalla syyllinen tapahtuneeseen tilanteeseen. Vastuu väkivallan teosta on aina sen tekijällä. Väkivaltaa kokeneiden henkilöiden ajatusmaailmassa vallitsee useiden eri tunteiden kirjo suuttumuksesta häpeään ja tilanteesta saatetaan vaieta useista eri syistä. Ehkä tilanne koetaan jollain tavalla omaksi syyksi tai ei haluta, että kukaan tietää kodin piirissä tapahtuvista asioista.

Leena 2015: ”*Nyt tiedostan, että hän jo ensimmäisellä lyönnillä sai minut valtaansa, pelkäsin siitä asti seuraavaa lyöntiä ja raivokohtauksia. En uskaltanut elää täysillä, elin hänen valtansa alla. Häpesin itseäni ja tilannetta, toivoin aina parempaa.*”

Kerttu 2015: ”*Meni pitkä aika, ennen kuin kerroin väkivallasta kenellekään. Häpesin ja pidin itseäni syyllisenä siihen.*”

Häpeän avulla saadaan asetettua ihminen paikoilleen, niin ettei hän tilanteessa uskalla toimia.

Kuinka ihminen saadaan häpeämään? Tähän liittyy syyllisen etsiminen eli syyllistäminen. Useissa kertomuksista naiset kertoivat miesten syyllistäneen heitä tilanteista, joissa väkivaltaa oli esiintynyt. Esimerkiksi Liisan tarinassa hänen miehensä oli jättänyt hänet raskaana yksin metsään riidan päätteeksi. Tilanteen päätyttyä Liisa oli kertonut miehelleen, että tämä oli väärin. Vastaukseksi Liisa oli saanut: *”olet egoistinen narsisti, joka tavoittelee vain omaa etua.”* Myös Kertun tarinassa väkivallan tekijä pyrkii syyllistämään kokijaa: *”olet sinä kumma nainen, kun sinua on pakko lyödä”*. Väkivallan tekijä usein pyrkii siis syyllistämään toista niin, että tämä alkaisi syyttämään itseään ja häpeäisi kertoa tilanteesta muille. Tämä on myös selkeää vallankäyttöä ja manipulointia. Syyllistäminen voi tapahtua myös niin, että maalaillaan kuvaa tapahtuvista tilanteista ja syytetään niistä naista.

Siru 2013: *”... joku voi raiskata sinut lenkipolulla ja sitten tulet itkemään siitä minulle, vaikka olen varoittanut sinua.”*

Leena 2015: *”... minä koin olevani syyllinen osapuoli ja olin aina se, joka teki sovintoa tavalla tai toisella.”*

Vallankäyttöön liittyy häpeän lisäksi myös pelko. Pelolla pyritään myös hallitsemaan tilanteen toista osapuolta ja pelko omaa väkivaltaista puolisoa kohtaan voi olla lamaannuttavaa. Pelko esiintyykin elementtinä toistuvasti aineistossani. Joissain tarinoissa naiset yrittävät olla antamatta pelolle valtaa tai he jollain tavalla turtuvat uhkaavaan tilanteeseen. Tunteet uskalletaan näyttää vasta silloin, kun tilanne lähtee jollain tavalla purkautumaan. Tällöin saatetaan *”pelätä aamulla heräämistä ja nukkumaan menemistä.”*. Ainoa keino, millä voidaan selvitä tilanteesta, on toimiminen. Pelko jatkuu siis itse täysin konkreettisen väkivallan tilanteen jälkeenkin. Erosta ja väkivaltaisesta suhteesta selviämisen jälkeen saatetaan joutua elämään jatkuvassa pelossa. Esimerkiksi eräässä tapauksessa nainen

sai jatkuvasti uhkauksia ja hänet oli luvattu tappaa. Pelko on todellinen, vaikka lasten isällä on voimassa oleva laajennettu lähestymiskielto.

Pelkoon liittyy myös usein uskottelu siitä, että tilanne loppuu. Tilanteessa ei myöskään aina ymmärretä, että toista ei saa kohdella väkivaltaisesti. Pelkoon liittyy kontrollointi sekä tilanteeseen alistuminen. Toisen kontrollointiin ja vallankäyttöön alistutaan, sillä pelko seurauksista on voimakkaasti läsnä. Lopulta pelko saattaa ympäröidä koko arkea: saatetaan pelätä illanviettoja, vierailuja, kaikkea kodin ulkopuolella tapahtuvaa. Pelko kuuluu aineistoni perusteella siis olennaisesti arkeen ja sitä ei haluta väkivallan tilanteessa näyttää. Väkivallan pelko vaikuttaa naisten käyttäytymiseen: he esimerkiksi voivat yrittää pukeutua tietyin tavoin, vältellä liikkumista kodissa tms. (Lahti 2001: 227.)

Siru 2013: *”... ei tarvinnut pelätä, jos vain tottelin ja tein mitä hän tahtoi.”*

Eeva 2015: *”Pelkäsin niin, että vapisin sisältä ja yritin olla millään tavalla reagoimatta, että en provosoisi.”*

Pelko voi myös pahentua joidenkin tilanteiden myötä. Esimerkiksi lapsen syntymä voi vaikuttaa tilanteeseen niin, että aletaan pelkäämään myös lapsen puolesta. Joissain tarinoissa väkivalta oli kehittynyt jo niin vakavaksi, että tarinoissa kuvataan kuoleman pelkoa. Väkivallan tilanteet voivat myös pelottaa, niin paljon, että joutuu pelkäämään oman henkensä puolesta.

Pauliina 2015: *”Päähän kohdistuneet iskut saivat minut pelkäämään, että en selviäisi hengissä.”*

Useiden vuosien ajan pelossa elämisen ja siitä vapautumisen jälkeen tarinoista on nähtävissä helpotus. Naiset kuvaavat tilannetta vapauttavaksi. Tilannetta väkivallasta vapautumisen jälkeen kuvaillaan eheytymiseksi.

Ilona 2015: ” *En aio enää hävetä ja salailla näitä asioita. Häpeäminen ei ole minun, vaan ihan muiden tahojen tehtävä... En enää pelkää, etten selviäisi.* ”

Siru 2013: ” *Alussa pelkäsin myös äkkinäisiä liikkeitä, mutta en enää. Nyt olen vapaa. En ole enää häkkilintu!* ”

Väkivallan tilanteen jälkeen saatetaan tuntea katkeruutta, vihaakin, mutta ei loputtomiin. Oma energia halutaan keskittää oman itsensä parantamiseen ja omaan hyvinvointiin syyttelyn sijaan. Väkivallan tilanteesta selviytymisen jälkeen tarinoissa usein kuvataan helpotusta ja kerronnassa korostuu kontrollista, vallan kahleista vapautuminen, vapaus. Tarinoissa kuvataan myös vapautta sellaisena tapana elää, jolloin saa olla oma itsensä.

Ninni 2018: ” *Saan liikkua siellä, miten itse haluan ja olla siellä vapaana... saan itse päättää elämästäni, eikä kukaan voi kontrolloida sitä ulkopuolelta.* ”

Johanna 2015: ” *Olin oman risaisen elämäni herra.* ”

Väkivallan tilanteiden jälkeen kuvatessaan omaa elämäänsä naiset usein luettelevat tärkeitä

asioita, joihin kuuluvat esimerkiksi itsenäisyys, päihteettömyys ja turvallisuus. Väkivallan tilanteessa nainen on menettänyt kontrollin omasta elämästään ja kokee jatkuvaa turvattomuutta. Tilanteen ratkettua naiset usein arvottavat elämän perustarpeet erittäin tärkeiksi. Joskus omasta puolisosta eroaminen voi olla vaikeaa ja eron jälkeen voidaan kokea yksinäisyyttä. Yksinäisyys on kuitenkin pieni hinta siitä, että väkivallan tilanteesta on päästy eroon.

Leena 2015: ” *Nyt olen yksin, yksinäinen, mutta saan olla turvassa ja elää omien arvojeni mukaisesti.* ”

Pelko ja häpeä ovat siis vallankäytön välineitä väkivallan tilanteessa. Kuitenkin aineiston perusteella useat naiset ovat ymmärtäneet, että he ovat selvinneet väkivallan tilanteesta ja voivat irrottaa häpeän tunteesta. Seuraavaksi esittelen aineistoni perusteella kootun esimerkkikertomuksen, jonka tarkoituksena on kuvata tarkemmin, minkälaisena naisiin kohdistuneen väkivallan tilanne yleensä näyttäytyy.

4.3 Esimerkkikertomus

Kokosin aineistostani esimerkkikertomuksen avaamaan paremmin naisiin kohdistuvan väkivallan tilannetta. Esimerkkikertomuksella tarkoitan sellaista kertomusta, jonka juoni sekä väkivallan tilanteen kulku on muodostettu aineistoni perusteella niin, että olen valinnut yleisimmät tapahtumat sekä tarinoiden rakenteet kuvattaviksi tähän kertomukseen. Väkivallan kertomusten joukossa on aina sellaisia kertomuksia, jotka esiintyvät useammin kuin toiset. Nämä tarinat usein heijastavat niitä sosiaalisia rakenteita, jotka ylläpitävät moraalisääntöjä. Tyypillisen kertomuksen voidaan nähdä toimivan moraalisena ohjenuorana, jonka mukaisesti väkivallan kokemukset nähdään, kuvitellaan ja koetaan. (Lahti 2001: 62.) Lahden mukaan

tyypillinen perheväkivallan tilanteen tarina heijastaa lähes suoraan niitä ideaalisia käsityksiä, joita suomalaisesta naisesta on. Naiset esittävät tarinassaan itsensä mieluummin selviytyjänä kuin uhrina. (Lahti 2001: 63.) Tämä näyttäytyi myös oman aineistoni tarinoissa.

Tutkimuksessaan Lahti on muodostanut naisten narratiiveista yhden esimerkkikertomuksen, ikään kuin kooten kaikki kertomukset yhteen. (kts. Lahti 2001: 67.) Kertomuksessa nainen tapaa miehen. Rakastuu tai tahtoo asettua aloilleen. Pian muutetaan yhteen tai mennään naimisiin. Tarinassa mainitaan myös miehen alkoholinkäyttö, mutta nainen ajattelee, että mies muuttaisi käyttäytymistään. Jonkin aikaa asiat menevät hyvin, he saavat lapsia. Sitten jokin muuttuu. Mies juo enemmän, voi olla omistavainen ja mustasukkainen. Väkivalta alkaa, mies toistuvasti loukkaa naista, voi olla toisia naisia. Nainen keskittyy kodista huolehtimiseen. Mies alkaa pahoinpidellä naista ja nainen on täysin alistunut. Nainen päättää lähteä ja jättää miehen. Mies ei jätä naista rauhaan. Uhkailee, häiriköi puhelimen välityksellä. Lopussa nainen on helpottunut päästessään eroon tilanteesta. Usein ajattelee myös, että tilanne on vahvistanut häntä ja tehnyt paremmaksi.

Useissa analysoimissani väkivallan tilanteiden tarinoissa rakenne näyttäytyi samalla tavalla, kuin Lahden tutkimuksessa. Tarinoiden alussa kuvailtiin suhteen alkamista, hullaantumista. Puoliso vaikutti kaikin puolin ihanalta, jopa täydelliseltä. Mies käyttäytyi erittäin kohteliaasti, oli huumorintajuinen sekä huolitellusti pukeutunut. Seuraavaksi useimmissa tarinoissa muutettiin yhteen, mentiin naimisiin tai jollain tavalla varmistettiin ”kontrolli” suhteen toisesta osapuolesta, väkivallan kokijasta. Laitinen kuvaa tutkimuksessaan kuinka miehen kontrolli vaikuttaa naisen käyttäytymiseen. Alussa kontrolli voi olla vähäeleistä ja huomaamatonta, mutta pian se muuttuu konkreettisemmaksi ja yhä tiukemmaksi. Kontrollilla pyritään saavuttamaan tilanne, jossa naisen koko elämä on miehen sanelemaa liikkumisesta pukeutumiseen sekä sosiaalisten suhteiden määrittämiseen. (Laitinen 2011: 62.) Tämän tilanteen jälkeen väkivalta usein näyttäytyi pahenevan. Suhteessa alkoi esiintyä mustasukkaisuutta, haukkumista sekä nainen pyrittiin eristämään kotiinsa ystävistään ja muusta normaalin elämän piiristä, esimerkiksi töistä. Pikkuhiljaa väkivalta alkoi pahentua ja muuttua raaemmaksi. Usein tarinan tässä vaiheessa mukana oli myös fyysisistä väkivaltaa.

Väkivallan jatkumisen sekä pahenemisen jälkeen yleensä tapahtui jokin vakava tilanne, käännekohta, jonka jälkeen väkivallan kokija uskalsi ottaa etäisyyttä ja lähteä tilanteesta. Myös Laitisen tutkimuksessa nähdään kertomuksissa väkivallan tilanteissa käännekohta, jolloin määrittyy jäämisen ja lähtemisen raja. Naiset saavat voimaa ja valtaa lähteä tilanteesta. Tilanteesta irrottautuminen voi olla vaikeaa, jos lähtemisen avaamia mahdollisuuksia ei nähdä. (Laitinen 2011:70.) Useissa tarinoissa tähän tarvittiin kuitenkin ulkopuolisen tahon apua: terveydenhoitaja, perhe tai ystävät. Usein tämä käännekohta sisälsi vakavaa fyysistä väkivaltaa. Tämä ”viimeinen niitti” saattoi olla mitä tahansa lyönnistä haulikolla osoittelemiseen. Etäisyyden ottamisen jälkeen uskalletaan viimein näyttää omat tukahdutetut tunteet ja tarttua toimintaan. Väkivallan tilanteen rauettua naiset alkoivat pohtia omia tunteitaan ja pääsivätkin paremmin kiinni tapahtuneeseen. Tarinoiden lopussa naiset korostavat selviytymisen voimaannuttavaa tunnetta ja jopa antavat neuvoja muille väkivallan tilanteissa oleville naisille. Useimmat tarinat antavat toivoa, sillä niiden lopussa löydetään voimaa, väkivallan tilanteesta uskalletaan lähteä ja saadaan vihdoinkin takaisin oma vapaus.

Tämä kertoo siitä, kuinka väkivallan tilanteesta ajatellaan sen tapahtuttua ja kuinka siihen liittyviä käsityksiä ja kokemuksia rakennetaan. Seuraavaksi esittelen aineistoni perusteella analysoimani väkivallan kulttuuriset mallit.

5 Naisiin kohdistuvasta väkivallasta selviytymisen kulttuuriset mallit

Tässä luvussa esittelen aineistosta analysoimani naisiin kohdistuvasta väkivallasta selviytymisen kulttuuriset mallit. Tulkiten jaetuiksi kulttuuriksi merkityksiksi sellaiset käsitykset, jotka ilmenevät useissa eri kertomuksissa. Tulkiten myös kertomusten kertomisen tapaa, eli minkälaisia sävyjä kertomuksien edetessä väkivallan tilanteelle on annettu. Toisissa kertomuksissa tilanne voi vaikuttaa hyvinkin epätoivoiselta, mutta useimmissa kertomuksissa väkivaltaa kokenut henkilö kuitenkin selviää ja saattaa jopa löytää voimaa kokemuksistaan.

Väkivallan tilanteesta kertominen antaa väkivaltaa kokeneille naisille mahdollisuuden jakaa omia kokemuksiaan, koska nämä tarinat sopivat kulttuuriseen tarinavarantoon. Tarinat ylläpitävät ja myös luovat symbolisia ja poliittisia rakenteita: esimerkiksi sukupuolten välisiä eroja, isänmaallisuuteen tai etnisyyteen liittyviä hyvänä pidettyjä asioita. Toisin sanoen, yhteiset väkivallan tilanteen representaatiot muotoilevat väkivallan henkilökohtaisia kokemuksia ja yhteisesti jaetut tavat puhua väkivallasta muotoilevat osaltaan väkivallan kokemuksia. (Lahti 2001: 15.)

Seuraavaksi esittelen kulttuuriset mallit niin, että ensin esittelen pärjäävän naisen kulttuurisen mallin, suojelevan äitiyden kulttuurisen mallin sekä kodin hengettären kulttuurisen mallin.

5.1 Pärjäävän naisen malli

Lähes kaikissa analysoimissani tarinoissa naiset väkivallan tilanteessa kuvattiin vahvoina selviytyjinä, jotka selviävät kaikenlaisista tilanteista. Väkivaltaa kokevat naiset yrittävät sietää, selviytyä ja vastustaa väkivaltaa enemmän kuin asettua suoraan avuttoman uhrin rooliin. (kts. Lahti 2001: 14.) Väkivaltaa siedetään monilla eri keinoilla. Eräässä tarinassa Eeva pyrki suojelemaan itseään kuvittelemalla, että hänen yllään on teflonia, jolloin häntä ei

voi sanallisella väkivallalla satuttaa. Tällaiset suojelevat mielikuvat voivat auttaa väkivaltaisessa tilanteessa elävää kestämaan jo arkipäiväistynyttä väkivaltaa.

Suomalaiset ovat periksiantamatonta kansaa ja tunnettuja maailmalla sisustaan. Tämä sisu on nähtävissä vahvuutena myös tarinoiden väkivaltaisissa tilanteissa. Väkivallan tilanteet nähdään omaa elämää muokkaavina kokemuksina, joiden myötä nainen on onnistunut kasvamaan entistäkin vahvemmaksi. Tarinoilla pyritään myös rakentamaan omaa minäkuva väkivallan uhrista selviytyjäksi. (vrt. Lahti 2001: 68.)

Johanna 2015: ” Ilman niitä kamaliakin kokemuksia..., en olisi tässä nyt. En olisi tämä vahva henkilö, joka taistelee joka päivä lastensa hyvinvoinnin ja turvallisen kasvuympäristön puolesta.”

Pauliina 2015: ”... kun katson peiliin, yritän nähdä siellä selviytyjän, en huoraa... etten leimaa enää itseäni hakatuksi naiseksi, vaan väkivallasta selviytyjäksi.”

Vahvuus vaikeissa tilanteissa ja niiden jälkeen nähdään toivottuna, mutta asialla on myös kääntöpuolensa. Vahvan naisen kuvan ylläpitäminen väkivallan tilanteissa altistaa väkivallan tilanteen salaamiselle. Parisuhdeväkivaltaa usein pyritään peittelemään viimeiseen asti. Siitä vaietaan ja avun hakemisen kynnyks on korkea. (Lidman 2015: 11.) Parisuhdeväkivallasta vaietaan viimeiseen asti ja jokaiseen mustelmaan keksitään eri selitys. Useimmiten vasta väkivallan uhkan kohdistuessa perheen lapsiin, asiasta uskalletaan kertoa ulkopuolisille.

Hanna 2015: ”Jouduin käymään lääkärillä usein pahoinpitelyjen vuoksi, mutta valehtelin aina vammojen syyt.”

Suomessa tasa-arvon politiikan tarkoituksena on luoda sekä miehille, että naisille yhdenvertaiset oikeudet. Usein suomalaisia naisia kuvaillaan yhteiskunnan aktiivisina osapuolina ja heistä luodaan vahvojen naisten kuvaa. Kuitenkin Suomessa esiintyy yhtä lailla sukupuolittunutta väkivaltaa, kuin muualla Euroopassa. Vahvan naisen myytti, voi omalta osaltaan vaikuttaa siihen, kuinka väkivallan uhrit eivät sovi vahvan naisen ryhmiin. (Lahti 2001: 10.) Ehkä väkivallasta ei uskalleta puhua, sillä edelleen väkivaltatilanteet halutaan pitää kodin piirissä, jotta esiinnyttäisiin edelleen vahvoina? On tärkeää, että väkivaltaa kokenut ei leimaa itseään ainoastaan uhriksi, jotta hän säilyttää toiminnallisuutensa ja hänellä on mahdollisuus ammentaa kokemuksistaan voimaa. Väkivaltaa kokeneen tilannetta ei kuitenkaan pitäisi vähätellä tai mitätöidä rakentamalla kuvaa vahvasta naiseudesta, jonka avulla pärjätään missä tahansa tilanteessa yksin.

Lidman (2015) pohtii tutkimuksessaan feminiinisuuden ja maskuliinisuuden mielikuvien sidoksisuutta väkivaltaan. Menneisyydessä maskuliinisen miehen oletettiin suojelevan perhettään sekä vaimoaan. Avioliitossa tuli myös ylläpitää kuria ja järjestystä. Tällöin jos miehen maskuliinisuus koettiin uhatuksi, esimerkiksi naisen tuodessa mielipiteitään esille oli miehen käytettävä valtaa asettaakseen nainen takaisin ruotuun. Onko nalkuttava nainen syy siihen, että miehen nyrkki heilahtaa? Tällaiset stereotyyppiset ajattelut sukupuolirooleista ja niiden eroista ylläpitävät väkivaltakulttuureja. Sukupuoliroolit ja sukupuolittunut dynamiikka voi parisuhteessa laukaista naisiin kohdistunutta väkivaltaa. Mies voi kyseenalaistaa oman maskuliinisuutensa, esimerkiksi jos nainen flirttailee vapautuneesti, mutta viattomasti ja tilanne voi kärjistyä väkivaltaiseksi. (Lidman 2015: 89-100.)

Tällainen naisen vahvuus miehen rinnalla voi myös ulkopuoliselle toimia harhaanjohtavana. Väkivallan merkkejä ei välttämättä ulkopuolisena osata tulkita oikein, jos nainen ei näytä tunteitaan eikä hae tilanteeseen apua. Edes lähisukulaiset tai perheenjäsenet eivät välttämättä usko väkivallan olemassaoloon ennen kuin näkevät sen. Näin ylläpidetään sitä rakennetta, että jos nainen näyttäytyy vahvana ulkoisesti, ei väkivallan uhkaa ole.

Kerttu 2015: *"Hän sanoi, että ei olisi ikinä uskonut, ellei olisi omin silmin nähnyt, kuinka mies kerran läimäytti minua kesken illanvieton. Minä kun olen niin vahva ja mies niin mukava."*

Kerttu 2015: *"Toiset taas ihmettelivät, että miksi otin eron niin hyvästä miehestä, vaikka väkivallasta tiesivätkin."*

Pärjäävän naisen kulttuurisen mallin taustalla voi olla myös ajatus siitä, että tarinan kertoja pyrkii antamaan toivoa myös muille samassa tilanteessa oleville naisille. Joissain tarinoissa saatetaan jopa suoraan antaa vinkkejä vaikeaan tilanteeseen ja kehoitetaan hakemaan apua. Riitan tarinassa hän jopa esittelee kirjallista materiaalia, josta voisi olla apua väkivallan tilanteessa oleville henkilöille.

Kerttu 2015: *" Lähteminen on vaikeaa, mutta se on tärkeää. Toivon, että edes yksi ihminen saisi tarinastani voimaa päätöksen tekemiseen. "*

Pauliina 2015: *"Selviäthän sinäkin, älä vaikene."*

Pärjäävän naisen kulttuurinen malli näkyy myös tarinoiden rakenteessa sekä otsikoissa. Kirjoittajat ovat miettineet tarinoiden otsikoita lukijoidenkin kannalta: otsikoissa näkyy väkivaltaa kokeneiden rohkaiseminen, että tilanteesta voi selvitä ja, että asian kanssa ei olla yksin. Tarinoissa rakennetaan kuvaa siitä, kuinka väkivaltainen tilanne yleensä etenee, pyritään kuvaamaan väkivallan tekijän luonteenpiirteitä ja kuvataan tilanteen kehittymistä epätoivosta selviytymiseen.

Ninni 2018: ”*Ja ainoa keino, miten pystyin olemaan sinut itseni kanssa, oli toimia... yritin vain selvitä hengissä. Olin varma, että en selviäisi. Tuntui niin pahalta... Minä selvisin.*”

Ilona 2015: ”*Eheytyminen on sellaista itseensä luottamista. En pelkää enää, etten selviäisi.*”

5.2 Suojelevan äitiyden malli

Suojelevan äitiyden kulttuurinen malli rakentuu siitä, kuinka naiset väkivallan tilanteessa kokevat itsensä äiteinä ja kuinka äitiys vaikuttaa väkivallan tilanteessa toimimiseen. Pohdin seuraavaksi, kuinka äitiys vaikuttaa aineistoni tarinoihin ja minkälaisena nainen näissä tarinoissa näyttäytyy.

Äitiys näyttää vaikuttavan tarinoiden naisiin voimaannuttavasti, sillä suojellessaan lapsiaan väkivallalta, naiset saavat myös voimaa itse erkaantua väkivaltaisesta tilanteesta. Myös Laitisen tutkimuksessa väkivaltaisessa suhteessa elävien naisten äitiys näyttäytyy heille henkilökohtaisena voimavarana sekä mahdollisuutena ulkopuolisten puuttumiseen. (Laitinen 2011: 65.) Lapsen saaminen saattaa auttaa väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisessa. Esimerkiksi eräässä tarinassa pariskunnalle syntyi yhteinen lapsi, ja vasta tämän jälkeen lapsen äiti ymmärsi, että väkivalta ei kuulu normaaliin parisuhteeseen ja perhearkeen. Hän sai voimia erota miehestään, jotta voisi tarjota lapsilleen paremman kasvuympäristön.

Johanna 2015: ”*Ensimmäinen asia elämässäni on ja tulee aina olemaan lapset.*”

Ilman kokemuksiaan Johanna ei kokisi olevansa yhtä vahva kuin nykyisin. Tarinassaan Johanna korostaa turvallisen kodin tärkeyttä, sellaisen, joka on alkoholiton sekä väkivallaton. Tarinan äiti tahtoo olla esimerkkinä lapsilleen: *”että vaikkakin olisi huonoa onnea elämässä, niin aina voi nousta takaisin jaloilleen.”* Äitiys näyttäytyy vahvistavana myös seuraavassa esimerkissä, jossa Eeva suojelee lastaan uhkaavassa tilanteessa ja löytää itsestään voimaa olla näyttämättä pelkoaan.

Eeva 2015: *”Kerran pitäessäni poikaamme sylissä, mies tuli kohti uhkaavan näköisenä. Vaistomaisesti vedin pojan kiinni minuun ja peitin hänen päänsä. Mies pysähtyi eteeni, katsoi minua, pelkäsin mitä tapahtuu, mutta yritin olla näyttämättä pelkoani.”*

Lainauksen tilanteessa Eeva yrittää suojella lastaan kaikin tavoin pelottavassa tilanteessa. Hän ei tahdo näyttää pelkoaan lapsen takia, mutta ei myöskään provosoidakseen puolisoaan. Tarinassa väkivallan tilanteet pahenivat entisestään heidän esikoispoikansa menehtymisen jälkeen. Mies on ehkä nähnyt Eevan epäpätevänä äidiksi, kun hän ei pysty edes lapsestaan huolehtimaan ja rankaissut tätä väkivallalla.

Naiset saattavat kokea väkivaltaa jopa raskausaikana ja kontrollointi saattaa ulottua jopa synnytyslaitokselle saakka puheluiden muodossa: *”hommatkaa se huora puhelimeen”*. Synnytyksen jälkeen lapsen kanssa kotiinpaluu voi pelottaa väkivallan uhan takia, mutta muita vaihtoehtoja tilanteeseen ei nähdä. Tilanteeseen ei väkivallan jatkuessa nähdä ratkaisua ja kaikki tuntuu toivottomalta.

Heidi 2015: *”Ensimmäiset kaksi kuukautta pidin tytärtäni sylissä, koska en uskaltanut*

laskea häntä mihinkään väkivallan pelossa.”

Edes konkreettiset merkit, esimerkiksi muutokset omassa kehossa: raju laihtuminen tai stressin aiheuttama hiustenlähtö, eivät saaneet Heidiä jättämään kotiaan tai lastaan. Väkivallan tekijä voi pyrkiä kontrolloimaan toista myös ulottamalla valtansa lapseen. Eräässä tarinassa perheen isä oli muutamana yönä ottanut lapsen mukaansa ja ajellut autolla humalassa ympäri kyliä. Tämä näyttäytyy vallankäyttönä. Nainen asetetaan omalle paikoilleen pelottelemalla lapsen turvallisuuden uhkaamisen avulla.

Maarit 2015: Hän uhkasi nakkaavansa lapsen parvekkeelta, koska lapsi oli minulle niin tärkeä. Hän sanoi katsovansa, kuinka tärkeä lapsi minulle on: hyppäänkö perässä?”

Lapsen syntymä voidaan myös kokea syynä vihdoinkin ja viimein lähteä väkivaltaisesta suhteesta. Joskus lähteminen voi kuitenkin olla niin vaikeaa, että se ei onnistu ensimmäisellä kerralla.

Heidi 2015: ”... tyttäreni ollessa neljä kuukautta vanha, sain tarpeekseni. Olin jo lähtenyt karkuun monta monituista kertaa aiemminkin, mutta aina palannut.”

Lapsen saamiseen voi liittyä myös väkivallan tekijän sairaalloyen mustasukkaisuus lapsesta tai jopa naisen kasvavasta mahasta. Naisen huomio keskittyy jo odotusajan ja lapsen syntymän myötä luonnollisesti lapseen ja väkivallan tekijä saattaa kokea tämän uhkana. Tällöin tilanteen aiheuttamat muutokset voivat purkautua väkivaltaisena käyttäytymisenä tai

väkivallan pahentumisena.

Mia 2015: *”Hän esim. yritti potkaista mahaani, että vauva kuolisi.”*

Maarit 2015: *”Tulin pian seurustelun jälkeen raskaaksi. Aluksi hän halusi lapsen, toisena päivänä ei halunnutkaan ja yritti painostaa aborttiin... Humalassa hän potki ja uhkasi repivänsä lapsen itse ulos... Raskauden edetessä hän tuli mustasukkaiseksi siitä, että aina vaan puhutaan mahasta.”*

Vallankäyttö lapsen syntymän jälkeen voi liittyä myös naisen kehon esineellistämiseen. Synnytyksen jälkeen naiset tarvitsevat aikaa toipuakseen fyysisesti ja henkisesti synnytyksestä ja tänä aikana seksuaalinen kanssakäyminen kumppanin kanssa voi vähentyä. Myös naisen seksuaalisesta kanssakäymisestä pidättäytyminen synnytyksen jälkeen voi aiheuttaa konflikteja väkivaltaisessa suhteessa.

Maarit 2015: *”Lapsen syntymän jälkeen hän kävi päälleni, koska ei saanut seksiä. Ensimmäistä kertaa hän hakkasi minua nyrkeillä.”*

Raskausaika voimaannuttaa naisia, niin että he uskaltavat pienemmällä kynnyksellä hakea apua. Tarinassaan Mia pyrki hakemaan pahentuneeseen tilanteeseensa apua naapurista odottaessaan toista lastaan. Avun hakeminen jäi kuitenkin toissijaiseksi, kun mies uhkasi häntä haulikolla.

Mia 2015: *”Avun haku jäi ja henkikulta säilyi. Ei ollut ainoa kerta, kun pyssyn piippuun tuijottelin.”*

Joskus lapset saattavat antaa äidilleen myös tietynlaista turvaa ja ehkäistä väkivallan tilanteen syntymistä. Lasten kanssa saatetaan pyrkiä esimerkiksi nukkumaan samaan huoneeseen, vaikka lattialle, jotta saisi olla rauhassa pahoinpitelyiltä ja raiskauksilta. Joskus tilanne voi näyttää jopa niin synkältä, että itsemurha nähdään ainoana pakokeinona tilanteesta. Silloin perheen äiti ajattelee kuitenkin lapsiaan, ja löytää itsestään voimaa jatkaa.

Mia 2015: *”Useampaan kertaan suunnittelin myös päättäväni päiväni, jotta saisin helpotusta tuskaani, mutta aina rakkaus lapsiin sai jaksamaan seuraavaan päivään.”*

5.3 Kodin hengettären malli

Kolmanneksi esittelen viimeisen analysoimistani kulttuurisista malleista: kodin hengettären mallin. Kodin hengettären kulttuurinen malli näyttäytyy niin, että nainen pyrkii väkivallan tilanteessa pitämään huolta kodistaan ja hänen toiminta-alueensa rajautuu entisestään kotiin. Miesten vallan on yleensä nähty ulottuvan julkiselle kentälle, kun taas naisten valta on rajautunut yksityisen piiriin eli kotiin. (Lewellen 2003:144.)

Aiemmin julkisen ja yksityisen järjestyksen huolehtiminen perheen sisällä oli miehien oikeus, sekä velvollisuus. Tämä järjestys ylläpidettiin usein kurituksella, väkivallalla tai sen avulla pelottelulla. Miehillä oli siis valtaa ja toisaalta vastuuta naisesta, joka perustui miehen ja naisten erilaiseen oikeudelliseen asemaan sekä käsityksiin sukupuoliroolien mukaisista tehtävistä. (Lidman 2015: 105–107.) Miehen valta naiseen ulottui myös hänen kehoonsa: naisen kehon tuli olla käytettävissä miehen halujen tyydyttämiseen tarpeen vaatiessa.

Toisaalta mies oli myös vastuussa naisesta, hänen täytyi suojella naista ja perhettään vaaroilta ja erityisesti muiden miesten katseilta.

Väkivallan tilanteessa tätä kodin hengettären mallia yritetään ylläpitää ja nainen pyritään sulkemaan ja eristämään kodin piiriin. Aineiston tarinoissa esiintyvä väkivalta tapahtuukin yleensä yksityisesti kotona, suljettujen ovien takana. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta tarinoissa väkivalta rajautuu perheen sisäisiin tilanteisiin ja usein myös konkreettisesti kodin seinien sisälle. Tällöin väkivallan tekijä eristää kohteen kotiinsa tarkoituksenaan saada tähän yhä enemmän valtaa. Yleisön paineen puuttuminen kahdenkeskeisestä tilanteesta yleensä aiheuttaa yhä vakavampia väkivallan tilanteita. (vrt. Lahti 2001: 16.)

Naiset ylläpitävät tarinoissaan hyvän naisen kuvaa kodin hengettärenä. He kertovat tarinoissaan, kuinka väkivallan tilanteista ja raakuudesta huolimatta koti pidetään siistinä ja väkivallan tekijänkin sotkut siivotaan. Kodin hoitaminen nähdään tärkeänä, vaikka väkivalta olisi arkipäiväistynytkin. *"Laitoin vain ruuan valmiiksi ja olin hiljaa."* Miehestä myös huolehditaan kuitenkin osana perhettä, vaikka tilanne on kärjistynyt uhkaavaksi ja väkivaltaiseksi. Väkivallan tekijä tällöin näyttäytyy tarinoissa ikään kuin lapsena, kolmantena suuna, joka tulee ruokkia. (kts. Lahti 2001: 76.)

Suomessa miesten arvovalta ja kunnia yhdistetään kulttuurisesti valtaa symboloiviin taitoon, työhön, fyysiseen vahvuuteen ja kestävyys työhön liittyen. (Lahti 2001: 79.) Lahden tutkimuksen mukaan fyysinen väkivalta on monissa tapauksissa seurausta epävarmuudesta sekä vaillinaisuudesta perhe- ja sukupuolten välisten suhteiden välillä. Jos perheen väliset odotetut valtasuhteet eivät toimikaan, henkilö kokee tämän uhkana ja käyttäytyy väkivaltaisesti. (Lahti 2001: 271.) Omassa aineistossani tämä näkyy niin, että esimerkiksi jos nainen saakin parempipalkkaisia töitä, eikä jää kotiin hoitamaan taloutta tai lapsiaan, tämä saatetaan kokea uhkana suhteelle. Valtasuhteet muuttuvat.

Kertun tarinassa alussa väkivalta oli hienovaraista. Perheen isä teki raskasta työtä ja käytti

kaiken vapaa-ajan itseensä. Tilanne paheni, kun Kerttu alkoi tienaamaan paremmin kuin miehensä. Miehen mielestä Kerttu oli *kylmä, itsekäs ja urasuuntautunut*.

Kerttu 2015: *”Kun aloin tienaamaan paremmin kuin mieheni, hän pieksi minut tosi pahasti. ”Sinä olet ainoa nainen tällä alueella, joka on verokalenterissa”, hän raivosi ikään kuin se olisi ollut maailman suurin häpeä.”*

Annan tarinassa naisen oletetaan hoitavan koko kodin talouteen liittyvät asiat. *”Minä huolehdin, että meillä oli ruokaa, että roskat vietiin ulos, tiskit tiskattiin ja hänen kissansa sai ruokaa.”* Anna oli yrittänyt ottaa asian puheeksi ystävällisessä hengessä, jolloin suhteen mies alkoi syyllistää Annaa siitä, että tämä piti miestä huonona ja haukkui häntä. Kiista päättyi väkivaltaiseen tilanteeseen, jossa mies kävi Annaan fyysisesti käsiksi. Tässäkin näkyy se, kuinka naisen asema on kodin hengettärenä ja miehen ei kuulu osallistua kotitöihin. Jos tilannetta yritetään korjata tasa-arvoisemmaksi, saattaa tilanne kärjistyä väkivallankäyttöön.

Joissain tilanteissa naiseen käytetään valtaa esimerkiksi heittelemällä valmistetut ruoat seinään ja käskemällä siivoamaan ne. Tämä voidaan nähdä yrityksenä asettaa nainen takaisin oikeaan osaansa, kodin siivoajaksi. Naisen näyttäessä tunteensa, esimerkiksi itkemällä, tilanne voi pahentua entisestään.

Pauliina 2015: *”Itku kurkussa pyyhin kivilattiaa. Itkeminen ärsytti miestä, joten lattiaa ei enää pyyhittykään luutulla, vaan minulla itselläni. Mieheni veti minua pitkin lattiaa hiuksista. En osannut kuin itkeä ja kiljua. Ja tietysti, vaieta.”*

Vallankäytöllä pyritään aiheuttamaan väkivallan kokijalle tilanne, jossa hän ei pysty

kertomaan kenellekään, eikä laittamaan vastaan tilanteessa. Hänen tulee vain alistua, sillä muuten on tiedossa lisää väkivaltaa. Tämä näkyy aineistossani vaikenemisena. Lahden mukaan kodin ja yksityisyyden käsitteet sekä mielikuvat ylläpitävät väkivallan tilanteen salailua. Naiset ovat yleensä liian häpeissään ja peloissaan kertoakseen väkivallan tilanteesta, sillä he samalla myöntävät epäonnistuneensa täydellisen kodin ja perheen illuusion rikkoutumisen; he ovat epäonnistuneet jollain tavalla perheen illuusion ylläpitämisessä joutuessaan väkivallan kohteeksi. (Lahti 2001: 31.)

Usein kotona tapahtuvaa väkivaltaa pyritään ehkäisemään myös piilottelemalla väkivaltaa mahdollistavia esineitä esimerkiksi aseita ja ammuksia, jotta väkivallan tekijä ei niitä löytäisi. Väkivallan tekijän jälkien korjaaminen myös näyttäytyy aineistossa yleisenä. Oman turvallisen ja tavallisen kodin illuusio pyritään säilyttämään keinolla millä hyvänsä.

Mia 2015: *"Tutuksi tuli vuosien myötä, myös milloin minkäkin huonekalun korjaaminen tai uusiminen hänen raivonsa jäljiltä, puhumattakaan ulosteiden siivoamisista..."*

Joskus parisuhdetta yritetään elvyttää eron jälkeen uudelleen ja väkivallan uskotaan kadonneen suhteesta. Toivo tilanteen muuttumisesta on edelleen olemassa. Väkivallan uhkan alla pyritään olemaan esimerkillisiä vaimoja, jotta tilanne ei kärjistyisi väkivaltaiseksi. Kotona pyritään tekemään kaikki miehelle mieliksi.

Maria 2013: *"Tulin raskaaksi ja jäin kotiin odottamaan lasta, siivosin, pyykkäsin, laitoin ruoat, tein kaiken miehen mieliksi. Väkivalta alkoi uudestaan."*

Omaa käyttäytymistä pyritään myös kotona muuttamaan niin, että kiinnittäisi mahdollisimman vähän huomioita, ettei provosoisi toista käyttämään väkivaltaa. Tämä voi edetä niinkin pitkälle, että pyritään myös hillitsemään muun perheen tai jopa kotieläinten käyttäytymistä.

Leena 2015: ”... opin olemaan varpaillani ja hillitsemään omaa käytöstäni, sekä kotieläinten käyttäytymistä, että uhkailut eivät muuttuisi todeksi.”

Riitta 2015: ”Opin hyvin äkkiä olemaan hiljaa ja vain hymyilemään kauniisti. En saanut olla kauhean iloinen, enkä kauhean surullinen.”

Lahden mukaan kodin sisällä tapahtuva väkivalta saattaa pysyä nimeämättömänä vuosia: tilanteesta ei kerrota kenellekään, se yritetään unohtaa tai työntää pois jokapäiväisestä elämästä. Sitä ei jaeta muiden kanssa. (Lahti 2001: 42.). Väkivallan tilanteesta puhumisen välttely voi kertoa halusta pitää perheen illuusio yllä. Ei haluta tulla leimatuksi tai olla erilaisia kuin muut.

6 Tutkimustulokset ja pohdinta

Olen tässä tutkimuksessa käsitellyt kokemuskertomuksista koostuvan tarina-aineiston avulla naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja siitä selviytymistä. Olen esitellyt naisten kokemuksia väkivallan tilanteista ja analysoinut näistä väkivallan tilanteesta selviytymisen kulttuurisia malleja. Olen myös selvittänyt aineistosta mahdollisesti löytyviä väkivaltakulttuuria ylläpitäviä piirteitä ja kuvannut minkälaisena naiset kertovat tarinansa väkivallan tilanteesta selviytymisestä.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksenäni tarkoituksena oli kuvata aineistosta löytyviä väkivallan kokemuksia. Aineistoni koostui naisten kirjoittamista tarinoista, joista jokaisessa kuvailtu väkivallan tilanne oli lähisuhdeväkivaltaa. Tarinoissa kuvattiin läheisessä parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa oman poika- tai miesystävän tai aviomiehen taholta. Väkivallan muodot olivat vaihtelevia, mutta yhteistä tilanteille oli väkivallan paheneminen ajan myötä. Väkivallan tilanteen syntymiseen voivat vaikuttaa useat tekijät ja selityksiä tilanteen kehittymiselle pyritään keksimään. Tarinoissa syytetään väkivallan tekijän menneisyyden haamuja, hänen alkoholinkäyttöään ja kyseenalaistetaan omaa käyttäytymistä. Tosiasiassa väkivallan tilanne ja sen syntyminen on aina väkivallan tekijän vastuulla, eikä päätös väkivallan alkamisesta ulotu väkivallan kokijaan.

Toisen tutkimuskysymyksenäni avulla pyrin vastaamaan kysymykseen: millaisia kulttuurisia malleja naisiin kohdistuvasta väkivallasta selviytymisestä aineistosta oli tulkittavissa? Aineistosta löytämäni kulttuuriset mallit ovat: pärjäävän naisen malli, suojelevan äitiyden malli sekä kodin hengettären malli. Aineiston perusteella voi päätellä, että tietynlaiset odotukset ja toiveet oikeanlaisesta käyttäytymisestä miehen ja naisen roolissa ohjaavat edelleen yksilöiden toimintaa sekä käyttäytymistä väkivallan tilanteessa sekä sen jälkeen. Väkivaltaa siedetään ja asiasta pyritään vaikenemaan, jotta ei paljastettaisi heikkoutta.

Vahvan, pärjäävän naisen kulttuurinen malli näkyy tarinoissa vahvana ja sitä pyritään ylläpitämään kertomuksien avulla. Toisaalta tarinat antavat toivoa muille väkivallan

tilanteessa oleville, mutta niissä myös kehoitetaan hakemaan herkemmin apua tilanteeseen. Näen asian niin, että pärjäävän naisen kulttuurinen malli sisältää myös avun hakemisen: sitä ei nähdä enää nykyään heikkoutena. Vahvuus näkyy voimakkaasti myös kuvaamassani suojelevan äitiyden mallissa. Tarinoissa kerrotaan toistuvasti, kuinka väkivalta voi pahentua lapsen saamisen jälkeen. Toisaalta lapsen syntymästä voidaan saada voimaa väkivallan tilanteesta irtautumiseen. Kodin hengettären mallissa naiset vaikenivat väkivallasta ja pyrkivät pitämään sen kodin seinien sisäpuolella. Tällä edelleen ylläpidetään väkivallasta vaikenemisen kierrettä ja osaltaan tämä vaikuttaa myös avun hakemisen kynnyksen suuruuteen.

Viimeinen tutkimuskysymykseni on, että onko aineistosta löydettävissä väkivaltakulttuuria ylläpitäviä piirteitä? Väkivallan tarinoista on selkeästi nähtävissä väkivaltakulttuuria ylläpitäviä rakenteita sekä piirteitä. Näitä rakenteita ovat esimerkiksi tyypilliset piirteet naisten siveyden korostamisesta, hyvänä naisena olemisesta ja asioista vaikenemisestä. Tällaisten piirteiden tiedostaminen voi kuitenkin auttaa väkivallan tilanteen tunnistamisessa ja siitä selviytymisessä. Mitä enemmän väkivallan tilanteen takana olevista rakenteista tiedetään, sitä paremmin ne voidaan tiedostaa ja tilanteeseen voidaan puuttua ajoissa. Tarinoissa on nähtävissä myös pyrkimystä juurtuneiden käsitysten rikkomiseen ja niissä kannustetaan avun hakemiseen. Naisiin kohdistuvan väkivallan aiheesta puhuminen, kirjoittaminen ja asian tutkiminen itsessään tuo esiin ilmiötä ja näin ollen aiheesta ja siihen liittyvistä kokemuksista vaikenemisen kaavaa saadaan rikottua.

Sukupuolen ja väkivallan suhteeseen tulisi perehtyä entistä tarkemmin, jotta tasa-arvo ja ihmisoikeudet toteutuisivat. Jokaisella ihmisellä on oikeus väkivallattomaan elämään ja meidän tulisi yhdessä pyrkiä edistämään tätä. Väkivaltaan ei ainoastaan liity ehkäiseminen, vaan myöskin ymmärtäminen. Ihmisille tulee opettaa myötäelämistä. Nussbaum on perehtynyt tutkimuksissaan yleismaailmallisen ymmärtämisen tärkeyteen sekä toisten kohtaamiseen yhteiskunnassa ihmisinä. Ihmiset tulee nähdä yksilöinä ja tämä vaatii ymmärrystä, empatiaa. Toisten ihmisten elämäntilanteen ymmärtäminen on äärimmäisen

tärkeää. (2011: 20–21.) Väkivaltaa kokeneilla on omakohtaista kokemusta väkivallan tilanteista, joten he luultavasti myös osaavat kertoa millä tavoin turvallisuutta väkivallan ehkäisemiseksi voidaan kehittää. Erityisesti väkivallan uhrien osallistuminen päätöksentekoon voi edesauttaa esimerkiksi väkivaltaan liittyvien lakien tiukentumiseen. (Nussbaum 2005: 180–181.)

Ihmisillä tulee siis olla turvallinen ympäristö toteuttaa itseään sekä elää ilman väkivallan uhkaa täysin toimintakykyisenä. Väkivaltaa pyritään hallitsemaan sekä ihmisiä suojelemaan näillä turvallisuuteen liittyvillä laeilla ja sopimuksilla. Tämä on yksi keino käsitellä väkivallan ilmiötä. Rikosoikeudellisten toimenpiteiden lisäksi väkivaltaa tulee pyrkiä ehkäisemään sekä turvallisuutta rakentamaan myös muilla tavoin, esimerkiksi ymmärtämällä väkivallan ilmiötä. Sukupuolten ja väkivallan välistä suhdetta, sekä näiden suhteiden tuottamia rakenteita tulee tunnistaa, jotta tasa-arvo ja ihmisoikeudet toteutuisivat. (Lidman 2015: 11.) Ilmiön ymmärtäminen sekä siitä tiedottaminen ovatkin tärkeitä keinoja tavoitella tietä kohti väkivallatonta maailmaa.

Jokainen väkivallan teko on loukkaus uhrin ihmisyyttä ja henkilökohtaista tilaa kohtaan. Optimaalisin tilanne olisi, jos väkivaltaiset tilanteet voitaisiin ehkäistä, mutta valitettavasti näin pitkälle ei olla vielä edetty. Kokemuksien paljastava kertominen voisi sen sijaan tuoda enemmän näkyvyyttä väkivallan tilanteille sellaisina kuin ne ovat ja ehkä ihmiset ymmärtäisivät tätä laajaa ilmiötä paremmin. Erityisesti vaikean elämäntilanteen tai kriisin kohdatessa, kuten esimerkiksi väkivallan tilanteen jälkeen, ihmisen voi olla vaikeaa avautua omasta kokemuksestaan ja jäsentää tapahtunutta. Kirjoittaminen kokemuksesta tarinan muodossa voi olla helpompi tapa purkaa tilannetta. Kokemuksista kertominen on ihmisten välistä vuorovaikutusta, kirjallisillakin kertomuksilla on aina vastaanottaja, joko kuviteltu tai todellinen. Kirjoitettujen tarinoiden jakamisesta voi siis olla myös hyötyä muillekin samankaltaisessa tilanteessa oleville. Toisten kokemuksista saattaisi myös olla väkivallan tilanteiden uhreille vertaistukea ja he saattaisivat samaistua kokemuksiin. Tämä ehkä myös rohkaisisi rikkomaan rajoja ja asiasta ei enää vaiettaisi, vaan päinvastoin siitä kyettäisiin

keskustelemaan avoimemmin. Jos moni ei uskalla julkisesti näyttää kantaansa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan, minkälainen kynnys sitten itse kokijalla voi olla kertoa kokemuksistaan. Asiaa julkiseksi tuomalla, kynnystä voidaan pienentää.

Väkivalta on edelleen hyvin salattu ja vaiettu aihe, ja siihen liittyvää tietoisuutta tulisi lisätä kaikissa yhteiskunnan elimissä, jotta voisimme ehkäistä mahdollisia väkivallantekoja paremmin. Väkivallan ilmiötä tukevia rakenteita ja käyttäytymismalleja tulisikin pyrkiä purkamaan ja ehkäisemään, jotta väkivallan kierre saataisiin katkaistua. Näitä rakenteita voidaan ehkäistä esimerkiksi tiedottamalla väkivallasta yhä enemmän ja kehittämällä uusia matalan kynnyksen palveluita avun hakemiseen. Lähisuhdeväkivaltaa ja erityisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ylläpitäviä rakenteita tulisi aktiivisesti pyrkiä muuttamaan. Jokaisella ihmisellä tulisi olla itsemääräämisoikeus itsestään ja turvallinen elinympäristö. Ikävä kyllä noin kolmasosalla suomalaisista naisista tällaista ei edelleenkään ole.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Kerätyt tarinat

Avopuoliso syylistää (Asta 2018.)

Täydellinen mies, joka paljastui hirviöksi (Ninni 2018.)

Nimetön tarina (Mari 2018.)

Joku sanoi juokse (Liisa 2018.)

Naisten linjan ”Jaa salaisuus” -tarinat

Aina piti antaa anteeksi (Hanna 2015: 54-56.)

Et ole yksin (Johanna 2015: 42-43.)

Häkkilintu (Siru 2013: <https://www.naistenlinja.fi/tule-mukaan/jaa-salaisuus/#lintu>)

Jotain särkyi sisälläni (Anna 2015: 22-25.)

Kahdeksan vuoden yksinäisyys (Eeva 2015: 30-31.)

Kultahippujen varassa (Leena 2015: 38-39.)

Kumma nainen (Kerttu 2015: 36-37.)

Minulla oli pieni laukku pakattuna valmiiksi (Heidi 2015: 46-47.)

Rakkaus, josta jäi itseinho (Maria 2013:
<https://www.naistenlinja.fi/tule-mukaan/jaa-salaisuus/#itseinho>)

Rakkaus on sokea (Mia 2015: 48-49.)

Sorry baby, I love you (Pauliina 2015: 28-29.)

Toiset toivovat kuolemaasi, toiset elämääsi (Riitta 2015: 44-45.)

Turvakodit pelastavat henkiä (Maarit 2015: 20-21.)

Vihdoinkin minä elän (Ilona 2015: 18-19.)

Painamattomat lähteet

Parkkila Helena (2013) Suomen tutkimusraportti. Empowering care. Lasten suojeluyksiköissä asuvien tyttöjen kouluttaminen toimimaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan. Nais -ja sukupuolentutkimus. Oulun yliopisto.

http://www.empoweringcare.eu/wp-content/uploads/2013/04/Suomen-Tutkimusraportti_FI.pdf

Väkivalta ja terveys maailmassa (2005) WHO:n raportti

https://www.thl.fi/documents/470564/817072/9529608993_fin.pdf/2ea074d0-a4eb-4448-ba63-3b312ea81692

Painetut lähteet

Bruner Jerome (2003) Self-Making narratives. Teoksessa Fivush Robyn & Haden Catherine. A. (toim.) Autobiographical memory and the construction of a narrative self: Developmental and cultural perspectives. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates: 209-225.

D'andrade Roy (2000) The development of cognitive anthropology. (1st ed. 1995). UK, Cambridge University Press.

Erkkilä Raija (2008) Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Juha Perttula, Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Lapin yliopistokustannus. 195-226.

Gould Jeremy (2016) Refleksiivisyyden poluilla. Epistemologisesti radikaalin yhteiskuntatieteen puolustus. Teoksessa Jeremy Gould & Katja Uusihakala (toim.) Tutkija peilin edessä. Refleksiivisyys ja etnografinen tieto. Tallinna: Gaudeamus, 9-37.

Heikkinen Hannu L. T. (2015) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä, PS-kustannus: 149-167.

Heikkinen Hannu L. T. (2001) Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä, PS-kustannus: 116-132.

Husso Marita, Virkki Tuija, Notko Marianne, Hirvonen Helena & Eilola Jari (toim.) (2017) Interpersonal violence: Differences and connections. Abingdon, Oxon: Routledge.

Hägg Samuli (2010) Narratologisten käsitteiden soveltaminen kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä Jyrki, Järviluoma Helmi & Vakimo Sinikka (toim.) Vaeltavat metodit. Joensuu, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura: 117-137.

Hämeenaho Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (2014) Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos.

Hänninen Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.

James Erica Caple (2010) *Democratic Insecurities: Violence, Trauma, and Intervention in Haiti*. Berkeley: University of California Press.

Kangasvuo Jenny (2014) *Suomalainen biseksuaalisuus: Käsitteen ja kokemuksen kulttuuriset ehdot*. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Kantola Johanna (2010) Sukupuoli ja valta. Teoksessa Juvonen Tuula, Rossi Leena-Maija & Saresma Tuija (toim.) *Käsikirja Sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 78-87.

Karkulehto Sanna & Rossi Leena-Maija (2017) Johdanto: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa - sukupuolen ja väkivallan risteyksessä. Teoksessa Karkulehto Sanna & Rossi Leena-Maija. *Sukupuoli Ja Väkivalta: Lukemisen Etiikkaa Ja Politiikkaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lahti Minna (2001) *Domesticated violence. The power of the ordinary in everyday Finland*. Research series in anthropology. University of Helsinki.

Laine Timo (2015) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus. 29-51.

Laitinen Merja (2011) Naiseuden narratiivit Teoksessa Veitsen terällä Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Hämeenlinna. 55-76.

Laurén Kirsi (2010) Kirjoitetun kokemuksen kiehtovuus. Teoksessa Pöysä Jyrki, Järviluoma Helmi & Vakimo Sinikka (toim.) *Vaeltavat metodit*. Joensuu, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura: 426-449.

Leinonen Riitta (2013) *Palvelijasta terapeutiksi: Ihmisen ja hevosen suhteen muuttuvat kulttuuriset mallit Suomessa*. Oulu: Oulun yliopisto.

Lidman Satu (2015) *Väkivaltakulttuurin perintö: Sukupuoli asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Lewellen Ted. C. (2003) *Political anthropology: an introduction*. Westport, (Conn.): Praeger cop.

Naisten Linja (2015) *Sitten olin vapaa. Tarinoita väkivallasta, pelosta ja selviytymisestä*. Helsinki: Naisten Linja ja Noon Kollektiivi.

Nussbaum Martha (2005) *Women's Bodies: Violence, Security, Capabilities*. *Journal of Human Development* 6(2): 167–183.

Oksanen Pia (2012) *Kohti pelotonta maailmaa*. Teoksessa Kettu Katja & Petäjäjärvi Krista Pimppini on valloillaan. Naisiin kohdistuva seksuaalinen vallankäyttö. Helsinki: WSOY 74-92.

Portimo Tanja (2015) ”No annappa setälle nyt pusu”. Oulun Tyttöjen talon kävijöiden käsitykset ja kokemukset seksuaalisesta häirinnästä 2014–2015. Kandidaatin tutkielma. Oulun yliopisto, kulttuuriantropologia.

Quinn Naomi (2005) *How to reconstruct schemas people share, from what they say*. Teoksessa Quinn Naomi (toim.) *Finding culture in talk: a collection of methods (Culture, Mind and Society)*. New York, Palgrave Macmillan: 35-81.

Quinn Naomi (2005) *Introduction*. Teoksessa Quinn Naomi (toim.) *Finding culture in talk: a collection of methods (Culture, Mind and Society)*. New York, Palgrave Macmillan: 1-35.

Ratinen Teemu (2008) Häpeän voimalla. Seksuaalisuuden, häpeän tunteen ja vallan kytköksistä. Naistutkimus 4/2008. Suomen naistutkimuksen seura: 44-56.

Robb Larkins Erika (2015) The Spectacular Favela: Violence in Modern Brazil. University of California Press.

Robben Antonius (2005) Political Violence and Trauma in Argentina. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Ronkainen Suvi (1998) Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa: Tutkimuksen katveet valokeilassa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Salmi-Niklander Kirsti (2006) Tapahtuma, kokemus ja kerronta. Teoksessa Fingerroos Outi, Haanpää Riina, Heimo Anne & Peltonen Ulla-Maija (toim.) Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: 199-220.

Savukoski Marika (2008) Vapaaksi anoreksian kahleista. Narratiivinen tutkimus selviytymispoluista. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Shore Bradd (1996) Culture in mind: Cognition, culture, and the problem of meaning. New York: Oxford University Press

Skidmore Monique (2012) Scholarship, Advocacy and the politics of engagement in Burma (Myanmar). Teoksessa Ethnographic Fieldwork. An anthropological Reader. Robben Antonius & Sluka Jeffrey 579-592. Chichester, West Sussex, UK; Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Strauss Claudia & Quinn Naomi (1997) A cognitive theory of cultural meaning. UK: Cambridge University Press.

Strauss Claudia (2005) Analyzing discourse for cultural complexity. Teoksessa Quinn Naomi (toim.) Finding culture in talk: a collection of methods (Culture, Mind and Society). New York, Palgrave Macmillan: 203-242.

Taivalantti Marjo (2012) Katkokset, jatkuvuudet ja sairausselitykset kainuulaisnaisten sepelvaltimotautikertomuksissa. Väitöskirja. Oulun yliopisto, humanistinen tiedekunta.

Tolska Timo (2002). Kertova mieli: Jerome Brunerin narratiivikäsitys. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valkonen Jukka (2007) Psykoterapia, masennus ja sisäinen tarina. Helsinki: Kuntoutussäätiön tutkimuksia 77/2007.

Wies Jennifer & Haldane Hillary (2011) Anthropology at the front lines of gender-based violence. Nashville, Tenn.: Vanderbilt University Press.

Liitteet

Liite 1. Kirjoituspyyntö

Hei,

Olen Oulun yliopiston kulttuuriantropologian opiskelija ja teen pro gradu -tutkielmaa naisiin kohdistuvaan sukupuolittuneeseen väkivaltaan liittyen. Tutkimusta varten kerään väkivaltaa kokeneilta täysi-ikäisiltä naisilta vapaamuotoisia tarinoita heidän kokemistaan väkivallan tilanteista.

Väkivalta voi olla esimerkiksi henkistä, fyysistä, seksuaalisuutta loukkaavaa, taloudellista tai vainoamista. Tärkein on oma kokemuksesi tapahtuneesta tilanteesta.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, kuinka väkivallan tilanteen kokemus näyttäytyy naisten kerronnassa ja kuinka näitä kokemuksia voidaan analysoida heidän tarinoistaan.

Tarinat ovat vapaamuotoisia, eli niiden muodolla tai pituudella ei ole merkitystä. Jokainen tarina on tärkeä. Tulokset raportoidaan kirjallisessa tutkielmassa, joka julkaistaan Oulun yliopistossa. Yksittäisiä vastaajia ei voi tunnistaa tutkimustuloksista eikä kyselylomakkeella kysyä henkilötietoja. Kokemuksesi ovat tärkeitä. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.

Jos jokin mietityttää, voit ottaa yhteyttä allekirjoittaneeseen. Kiitos osallistumisesta jo etukäteen!

Ystävällisesti,

Tanja Portimo

kulttuuriantropologian opiskelija, Oulun yliopisto

tanja.portimo@student oulu.fi

